

De relatie met de partner

Gezinnen in Vlaanderen over de relatie met de partner, relatiekwaliteit, steun van de partner, tevredenheid met de partnerrelatie en het gebruik van relatieondersteuning.

Auteur: Kathleen Emmery (Kenniscentrum Gezinswetenschappen, Odisee hogeschool), Inge Pasteels (Hogeschool PXL – Expertisecentrum PXL Social Work Research)

1 INLEIDING

Partnerschap maakt voor het merendeel van de volwassenen deel uit van de levensloop (zie bv. Corijn, 2018). De voorbije decennia zijn mensen meer belang gaan hechten aan de kwaliteit van en tevredenheid in een relatie (Van den Troost, 2005). Toch is grootschalig onderzoek naar partnerrelaties in Vlaanderen beperkt. Dankzij de gezinsenquête krijgen we, vijf jaar na de vorige bevraging, voor een tweede keer een zicht op hoe gezinnen in Vlaanderen de relatie met de partner beleven, en al dan niet gebruik maken van relatieondersteuning.

De beleving van de partnerrelatie staat niet los van subjectieve ervaringen op andere levensdomeinen. Zorgen in de opvoeding, financiële problemen, jobgerelateerde stress, persoonlijke kenmerken van de partners en steun vanuit het sociale netwerk hebben een impact op de partnerrelatie (Bradbury e.a., 2000). Ook de opvoedingsrelatie, de combinatie gezin en arbeid en het sociale netwerk, kunnen zowel een bron van stress als een bron van draagkracht vormen. Zo kan het samen opvoeden tot onenigheid leiden, maar biedt het tegelijk kansen om te groeien in de partnerrelatie (De Mol & Buysse, 2008). De partnerrelatie beïnvloedt de opvoedingsrelatie en ook omgekeerd beïnvloedt het ouderschap de partnerrelatie van de ouders (Grych, 2002). De taakverdeling en de verdeling van werkuren kunnen voor ontevredenheid in de partnerrelatie zorgen (Kluwer, 2018). Rolconflict tussen werk en het gezinsleven kan een invloed hebben op relatietevredenheid (Van den Troost, 2005). Anderzijds kunnen kenmerken van een job ook een positieve invloed op het welzijn en op relatietevredenheid hebben (Carlson e.a., 2019). Het sociale netwerk kan eveneens een bron van stress dan wel een bron van steun vormen voor een partnerrelatie. Koppels die veel steun ervaren vanuit hun netwerk van vrienden en familie, ervaren een hogere relatiekwaliteit. Wanneer men echter het idee heeft dat dit sociale netwerk zich te sterk 'bemoeit' met de partnerrelatie, heeft dat een negatieve impact op de relatiekwaliteit

(Widmer e.a., 2009). In deze bijdrage onderzoeken we hoe de beleving van de partnerrelatie samenhangt met de ervaringen op andere levensdomeinen.

Vaak zijn partners de voornaamste steunfiguur voor elkaar en is de steun die men van de partner krijgt de meest effectieve vorm van steun in vergelijking met steun van anderen. Een partner die steun biedt, vormt een buffer tegen de impact van stresserende gebeurtenissen (Fincham & Beach, 2010). Steun en relatietevredenheid hangen sterk samen. Partners die elkaar meer steunen zijn meer tevreden in de partnerrelatie en ervaren een beperktere impact van conflicten (Verhofstadt e.a., 2008; Verhofstadt e.a., 2012).

De voorbije decennia was het gezinsleven onderhevig aan vele veranderingen. We denken daarbij onder andere aan de afname van het gehuwd samenwonen, aan het toenemend aantal relatiebreuken en herpartnerdynamieken nadien, aan uitstel en daling van vruchtbaarheid, aan gewijzigde man-vrouwverhoudingen, aan een toename van gezinnen met migratieachtergrond en gemengde relaties enz., met een grotere variatie in gezinnen tot gevolg. Resulteert deze variatie ook in een verschillende beleving van de partnerrelatie tussen groepen? We onderzoeken in deze bijdrage verschillen naar geslacht, leeftijd, leeftijd van de kinderen, subjectieve beleving van armoede, opleidingsniveau, gezinsvorm, herkomst en religie.

Wereldwijd leidde de coronacrisis tot beperkende maatregelen. In maart 2020 werden in België de lessen in het onderwijs geschorst, vroeg de overheid om kinderen zoveel mogelijk thuis op te vangen, werd thuiswerk de norm en werden mensen aangeraden om zoveel mogelijk thuis te blijven. Vanaf de maand mei 2020 werden geleidelijk versoepelingen doorgevoerd, waarvan enkele in het najaar van 2020 opnieuw werden teruggedroefd. De gezinsenquête werd afgenomen in maart-april 2021. Het was een periode waarin de vaccinatiecampagne voor de meest kwetsbare ouderen reeds was opgestart en vaccinatie voor de hele bevolking in het vooruitzicht lag, maar waarin omwille van de opnieuw toenemende besmettingscijfers en ziekenhuisopnames een hele reeks van vrijheidsbeperkende maatregelen (opnieuw) werden ingevoerd, waaronder de sluiting van niet-medische contactberoepen, verplicht thuiswerken, winkelen op afspraak, een verlenging van de Paasvakantie (Paaspauze) en een beperking op vrijetijdsactiviteiten. Ook het aantal contactpersonen, zowel binnenhuis als buitenshuis, ging opnieuw van tien naar vier.

Welke invloed hebben dergelijke beperkende maatregelen op partnerrelaties? Zorgt deze uitzonderlijke situatie voor stress en spanningen, of zijn er ook positieve effecten bij gezinnen en partners waar te nemen?

In Vlaanderen worden vormingsinitiatieven over partnerrelaties en relatiebegeleiding door verschillende sectoren aangeboden. Initiatieven werken onder andere aan het vergroten van inzicht en vaardigheden, het verbeteren van het functioneren binnen een partnerrelatie, het psychisch welzijn van de partners en het herstel of, indien de relatie niet meer te redden valt, het constructief afbreken van een partnerrelatie (Emmery, 2013). Ook bij het beëindigen van een partnerrelatie kunnen koppels beroep doen op hulpverlening of bemiddeling. In de gezinsenquête krijgen we zicht op het aandeel gezinnen dat ooit relatieondersteuning heeft gebruikt en of hier verschillen zijn naar achtergrondkenmerken van gezinnen. We achterhalen of men relatieondersteuning gebruikt (heeft) in de huidige en/of de vorige partnerrelatie, welk aanbod men heeft gebruikt en in welke mate het aanbod heeft geholpen. Bij de gezinnen die geen gebruik hebben gemaakt van relatieondersteuning, krijgen we inzicht in de redenen die zij hiervoor aanhalen. Ook hier gaan we na of er verschillen zijn in achtergrondkenmerken van gezinnen naar redenen voor het niet gebruiken van relatieondersteuning. Vervolgens onderzoeken we welke rol informele steun speelt bij relatieproblemen. Hoe vaak voelt men zich gesteund door anderen bij relatieproblemen? Vergroot of verkleint het ervaren van sociale steun de kans om gebruik te maken van relatieondersteuning? Tot slot onderzoeken we welke vorm van relatieondersteuning men zou verkiezen in de toekomst.

Leeswijzer

De scores en percentages zijn gewogen zodat ze representatief zijn voor de populatie gezinnen in het Vlaamse Gewest met minstens één kind jonger dan 25 jaar, zoals gekend in het Rijksregister, voor de kenmerken geslacht, leeftijd, gezinstype en herkomst. Bij de gewogen percentages geven we – ter informatie – ook telkens het aantal respondenten (niet gewogen n) mee waarop de percentages zijn berekend. Anders dan in de vorige editie van de gezinsenquête hebben we ook gezinnen bevraagd wiens kind niet (langer) officieel inwoont. Op deze manier konden we gescheiden ouders wiens kind(eren) officieel bij de ex-partner is/zijn gedomicilieerd, beter insluiten in de gezinsenquête. Dit heeft echter gevolgen voor de verdeling mannen en vrouwen en voor de verdeling naar leeftijd, gezinsvorm en het aantal kinderen dat tot het gezin behoort (zie verder in deze bijdrage). Voor een overzicht van de deelnemers aan de gezinsenquête verwijzen we naar [Wie nam in 2021 deel aan de gezinsenquête?](#) (Audenaert, 2022). Meer informatie over de gewijzigde onderzoeksopzet is ook te vinden in het [methodologisch rapport](#) (Audenaert, 2022).

Betekenisvolle verbanden tussen twee kenmerken werden veelal getoetst aan de hand van de Pearson Chi-kwadraattoets of een Pearson correlatiecoëfficiënt. Indien de gebruikte toets hiervan afwijkt, wordt dit telkens duidelijk weergegeven. Het niveau van significantie wordt weergegeven met * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; en *** $p < 0,001$ of n.s. (niet significant). We bekijken telkens of er een samenhang is met geslacht, leeftijd, herkomst en het opleidingsniveau van de respondent. Dit vullen we, waar wenselijk, aan met relevante achtergrondkenmerken. Omdat de gegevens werden verzameld tijdens één enkel bevragsingsmoment en we ons in deze bijdrage hoofdzakelijk beperken tot een bivariate beschrijving, kunnen we geen uitspraken doen over oorzakelijke verbanden tussen kenmerken van respondenten.

De verbeterde steekproef laat toe om een aantal onderzoeksvragen uit 2016 te hernemen en betere parameters te schatten. Bovenal willen we, met deze tweede editie van de gezinsenquête, ook nagaan welke trends er te bespeuren zijn tussen 2016 en 2021. We geven - waar mogelijk - een vergelijking met de resultaten uit 2016 mee, met dien verstande dus dat eventuele verschillen tussen 2016 en 2021 ook kunnen te wijten zijn aan het verschil in steekproeftrekken. Dit wordt telkens aangegeven.

2 KWALITEIT VAN EN TEVREDENHEID MET DE PARTNERRELATIE

We bespreken eerst de resultaten over de kwaliteit van en de tevredenheid met de huidige partnerrelatie. Deze aspecten werden enkel bevraagd bij personen die aangeven op dit moment een partnerrelatie te hebben.

2.1 KWALITEIT VAN DE PARTNERRELATIE

De kwaliteit van de partnerrelatie wordt in de gezinsenquête bevraagd aan de hand van een gevalideerde schaal, de Revised Dyadic Adjustment Scale, afgekort RDAS (Busby e.a., 1995)¹. Deze schaal meet drie globale concepten van relatiekwaliteit: *consensus* (6 items), *satisfactie* (4 items) en *cohesie* (4 items). De som van het totaal van 14 items geeft een indicatie van de globale relatiekwaliteit. De RDAS gaat na in welke mate sprake is van '*dyadic adjustment*', een concept dat wordt gedefinieerd als een resultaat van verschillende aspecten die bijdragen aan een bevredigende partnerrelatie (Spanier, 1976). 'Adjustment' refereert naar een dynamisch proces: het is een individuele ervaring van de partnerrelatie die kan veranderen doorheen de tijd (Anderson e.a., 2014).

De subschaal **consensus** verwijst naar de mate waarin er overeenstemming is met de partner, en meer in het bijzonder over beslissingen nemen, waarden delen en affectie tonen. Om de mate van consensus na te gaan werd de vraag gesteld: '*De meeste mensen hebben wel eens onenigheden in hun relatie. In welke mate zijn u en*

¹ We gebruikten in de gezinsenquête een aangepaste versie van de Nederlandse vertaling van de Dyadic Adjustment Scale door Buysse & Heene, 1997 (Audenaert, 2018).

uw partner het eens of niet eens met de onderstaande thema's?'. Respondenten geven op een vijfpuntenschaal de mate van consensus aan van 'altijd eens' tot 'nooit eens'. Omwille van het lage aandeel in de categorieën 'zelden eens' en 'nooit eens' worden ze in onderstaande tabel samen weergegeven. 75% tot 87% van de respondenten is het met de partner 'meestal of altijd eens' over de bevroegde thema's. Toch is ook één vierde van de respondenten (24,8%) het niet altijd eens met de partner over zijn of haar seksuele relatie. Bijna één op vijf van de respondenten is het niet altijd eens over het tonen van liefde voor elkaar (18,5%).

Tabel 1. Mate van consensus in de partnerrelatie (percentages)

In welke mate zijn u en uw partner het eens of niet eens over de onderstaande thema's?					
	zelden eens of nooit eens	soms eens, soms niet eens	meestal eens	altijd eens	n
Beslissingen nemen					
belangrijke beslissingen	1,6	12,9	54,8	30,8	2.679
beslissingen over uw carrière	1,7	11,1	48,5	38,6	2.666
Waarden					
religieuze thema's	3,2	11,3	38,3	47,3	2.663
zich correct of gepast gedragen	1,6	14,7	51,6	32,1	2.671
Affectie tonen					
het tonen van liefde voor elkaar	3,1	15,4	46,6	34,9	2.667
uw seksuele relatie	5,2	19,6	46,2	29,0	2.652

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

De subschaal **satisfactie** verwijst naar de mate waarin men tevreden is met de partnerrelatie. Er wordt zowel gepeild naar de mate van stabiliteit als de mate van conflict. Respondenten worden gevraagd om op een vijfpuntenschaal aan te geven hoe vaak bepaalde situaties voorkomen: van 'dagelijks' tot 'zelden of nooit'. In onderstaande tabel worden de categorieën dagelijks en minstens één keer per week samen gerapporteerd. 97% van de respondenten rapporteert de intentie om samen te blijven met zijn of haar huidige partner en heeft geen spijt van zijn of haar relatie. 33% van de respondenten zegt minstens één keer per maand op elkaars zenuwen te werken en 26% heeft minstens één keer per maand ruzie.

Tabel 2. Mate van stabiliteit en frequentie van conflict in de partnerrelatie (percentages)

	Hoe vaak ...				n
	dagelijks of wekelijks	minstens één keer per maand	minder dan één keer per maand	zelden of nooit	
Stabiliteit					
overweegt u om te scheiden, uit elkaar te gaan of om de relatie te beëindigen?	1,1	2,1	7,8	89,0	2.679
heeft u spijt dat u getrouwd bent of dat u samenwoont/ heeft u spijt van uw relatie?	0,9	1,8	6,7	90,6	2.652
Conflict					
hebben u en uw partner ruzie?	5,8	20,1	35,6	38,5	2.662
werken u en uw partner elkaar op de zenuwen?	12,3	20,3	27,2	40,1	2.641

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

De subschaal **cohesie** verwijst naar de mate van engagement in de relatie, en meer in het bijzonder de mate waarin men samen activiteiten doet en gesprekken voert. Meer dan drie vierde van de respondenten onderneemt minstens maandelijks samen activiteiten, zoals activiteiten buitenshuis (84,7%) en samen aan iets werken (78%). 93% van de respondenten slaagt erin om minstens één keer per maand samen iets rustig te bespreken en 81% om een diepgaand gesprek te hebben.

Tabel 3. Frequentie van samen activiteiten doen en gesprekken voeren (percentages)

Hoe vaak gebeurt het volgende tussen u en uw partner?						
	zelden of nooit	minder dan één keer per maand	minstens één keer per maand	minstens één keer per week	dagelijks	n
Activiteiten						
samen activiteiten doen buitenshuis	4,9	10,5	27,0	52,1	5,6	2.678
samen aan iets werken	6,9	15,1	28,6	32,6	16,8	2.672
Gesprekken						
een diepgaand gesprek hebben	5,2	13,5	30,8	38,2	12,3	2.671
iets rustig bespreken	2,1	5,0	15,4	41,1	36,5	2.681

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

Op basis van de 14 items van de RDAS wordt een totaalscore berekend die een indicatie geeft van de **globale relatiekwaliteit**. Een hogere score wijst op een hogere relatiekwaliteit². De mogelijke totaalscore van de RDAS in de gezinsenquête varieert tussen 0 en 56. 2.496 respondenten vulden alle 14 items van de schaal in. De laagste gerapporteerde score is 7 en de hoogste score is 56. De gemiddelde score is 42,9. Voor de subschalen consensus, satisfactie en cohesie werd eveneens een somscore berekend³.

In vergelijking met 2016 ligt de gemiddelde totaalscore van de RDAS met 0,6 punten betekenisvol hoger in 2021 [$t(4015) = -3,04$, $p < 0,01$]. De gemiddelde scores op de subschaal consensus ($M = 18,9$) en de subschaal cohesie ($M = 10,2$) zijn hoger dan in 2016 (respectievelijk $M = 18,5$ en $10,0$) [respectievelijk $t(4275) = -4,33$, $p < 0,001$; en $t(4332) = -2,80$, $p < 0,01$]. In de subschaal satisfactie zien we geen verschillen tussen de scores in 2016 en 2021⁴.

2.2 TEVREDENHEID MET DE PARTNERRELATIE

Naast de bevraging van de relatiekwaliteit aan de hand van de RDAS, werd in de gezinsenquête gepeild naar de tevredenheid met de partnerrelatie door middel van de volgende vraagstelling: *'Hoe tevreden of ontevreden bent u met uw relatie?'*. De gemiddelde relatietevredenheid is 8,6 op een score van 0 tot 10 ($n = 2.702$), waarbij 0 zeer ontevreden en 10 perfect tevreden betekent. De score op de gemiddelde relatietevredenheid in 2021 is dezelfde als in 2016. Het overgrote merendeel (83,8%) van de respondenten geeft een score van 8 of meer. 30% geeft de maximumscore van 10. Slechts 1,1% is zeer ontevreden met een score van 2 of minder.

² In de originele versie van de RDAS wordt voor 13 items gebruik gemaakt van een zespuntenschaal en één item wordt door een vijfpuntenschaal gemeten. De totaalscore varieert er tussen 0 en 69 (Busby e.a., 1995). Voor de gezinsenquête werden de antwoordmogelijkheden aangepast aan de elders in de gezinsenquête gebruikte vijfpuntenschaal. Voor de vijf items was telkens een score tussen 0 en 4 mogelijk.

³ De interne consistentie van de subschalen en de totaalscore van RDAS werd nagegaan. Cronbach's α voor de totaalscore van de RDAS is 0,84; voor de subschaal consensus 0,82; voor de subschaal satisfactie 0,73; en voor de subschaal cohesie 0,77. Cronbach's α komt overeen met de interne consistentie van de subschaal consensus ($\alpha = 0,81$) in de studie van Busby e.a. (1995), maar is lager voor de subschalen satisfactie ($\alpha = 0,85$), cohesie ($\alpha = 0,80$) en de totaalscore RDAS ($\alpha = 0,90$).

⁴ De verschillen blijven betekenisvol na controle voor verschil in steekproeftrekken tussen 2016 en 2021.

Er blijkt een (matig sterke) positieve correlatie tussen de algemene score over tevredenheid met de partnerrelatie en de (subschalen) van RDAS (tabel 4). Wat betreft de subschalen is de correlatie het sterkst tussen de subschaal satisfactie en relatietevredenheid.

Tabel 4. Correlatie van de subschalen en totaalscore RDAS met relatietevredenheid

	Schaal			
	Consensus	Satisfactie	Cohesie	RDAS
Relatietevredenheid	0,52***	0,59***	0,47***	0,67***
n	2.623	2.588	2.641	2.496
M	18,9	13,7	10,2	42,9
SD	3,3	2,3	3,1	6,7

Significantieniveau: *** $p < 0,001$ (Pearson correlatiecoëfficiënt).

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2021](#)

3 RELATIEKWALITEIT, TEVREDENHEID MET DE PARTNERRELATIE EN DE SAMENHANG MET ANDERE LEVENSDOMEINEN

3.1 VARIABLEN

We gaan na in welke mate een aantal krachten en kwetsbaarheden samenhangen met relatiekwaliteit en relatietevredenheid. We selecteren een aantal variabelen die zicht geven op de beleving van de opvoeding, de beleving van de combinatie gezin en arbeid, de beleving van de verdeling van zorg- en huishoudelijke taken, de grootte van het sociale netwerk en de mentale gezondheid.

Beleving van de opvoeding

De opvoedingsbeleving wordt gemeten aan de hand van drie dimensies van de Perceptions of Parenting Inventory (POPI): *verrijking* (bijv. *'Zorgen voor mijn kind maakt mij gelukkig'*) als een positief aspect van ouderschap, *isolatie* (bijv. *'Zorgen voor mijn kind(eren) staat de tijd die ik wil doorbrengen met mijn partner in de weg'*) en *instrumentele kost* (bijv. *'Mijn kinderen grootbrengen kost veel geld'*) als negatieve aspecten van ouderschap. Het gaat om 12 stellingen die respondenten beoordelen op een vijfpuntenschaal van helemaal mee eens tot helemaal niet mee eens. Een gemiddelde score wordt berekend voor elk van de dimensies. Een hogere score betekent dat men een hogere mate van verrijking, isolatie en instrumentele kost ervaart.

Vervolgens peilen we naar de ervaringen van ouders over *opvoedingsbelasting*. Respondenten beoordelen uitspraken voor vier items (bijv. *'Het ouderschap is moeilijker dan ik dacht'*), ook op een vijfpuntenschaal gaande van helemaal mee eens tot helemaal niet mee eens. Ook hier betekent een gemiddeld hogere score dat ouders een hogere opvoedingsbelasting ervaren.

Naast deze schalen, peilen we naar de *tevredenheid met de opvoeding* via de vraag *'Hoe tevreden of ontevreden bent u met het verloop van de opvoeding van uw kind(eren)?'*. Respondenten geven hier een score van 0 tot 10, waarbij 0 'zeer ontevreden' en 10 'perfect tevreden' betekent.

Beleving van de combinatie gezin en arbeid

Op de vragen *'Hoeveel uren per week werkt u (voor al uw jobs samen)?'* en *'Hoeveel uren per week werkt uw partner gemiddeld?'* geven respondenten alle werkuren, ook overuren, voorbereidingsuren e.d. van zichzelf en van de partner weer.

De respondent geeft op de vraag *'Hoe tevreden of ontevreden bent u met uw huidige job?'* een score van 0 tot 10, waarbij 0 'zeer ontevreden' en 10 'perfect tevreden' betekent.

Naar de beleving van de combinatie gezin en arbeid wordt gepeild met de vraag *'Wanneer u uw gezinsleven, uw job en indien van toepassing, de job van uw partner in rekening neemt,... hoe tevreden of ontevreden bent u met de manier waarop uw gezin 'gezin en werk' kan combineren?'*. Ook dit geeft men aan via een score van 0 tot 10, waarbij 0 'zeer ontevreden' en 10 'perfect tevreden' betekent.

De verdeling van zorg- en huishoudelijke taken

In het onderdeel 'zorgen voor uw kinderen' van de gezinsenquête wordt de vraag gesteld: *'Hoe tevreden of ontevreden bent u met de huidige verdeling van de zorgtaken voor uw kind(eren) tussen u en uw partner?'*. In het onderdeel 'de huishoudelijke taken' wordt de vraag gesteld: *'Hoe tevreden of ontevreden bent u met de huidige verdeling van de huishoudelijke taken tussen u en uw partner?'*. Telkens geeft men een score van 0 tot 10, waarbij 0 'zeer ontevreden' en 10 'perfect tevreden' betekent.

Sociale steun en mentale gezondheid

Via de vraag *'Bij hoeveel mensen kan u op dit moment terecht voor hulp en steun?'* wordt gepeild naar *de grootte van het sociale netwerk*. Respondenten geven het aantal mensen aan bij wie ze terecht kunnen voor emotionele steun, materiële steun, financiële steun, praktische hulp, informatie en advies. Dit telkens afzonderlijk voor de categorie 'ouders', 'schoonouders', '(kind)eren', '(schoon)zussen/broers', 'buren/ mensen uit de buurt', 'vrienden' en 'collega's'. Voor onze analyses maakten we een optelsom van het aantal mensen die over deze categorieën heen worden vermeld.

Daarna wordt voor verschillende domeinen de vraag gesteld *in welke mate men zich door deze mensen gesteund voelt*, met als eerste item: 'bij zorgen over uw relatie of problemen in uw relatie'. Respondenten antwoorden op een vierpuntschaal gaande van 'heel veel' tot '(helemaal) niet'. We scoorden de items om, waardoor een hogere score betekent dat men zich meer gesteund voelt.

Mentale gezondheid is gemeten met negen vragen over hoe de respondent zich de afgelopen vier weken heeft gevoeld, via een vijf-puntschaal van altijd tot nooit. Vijf items peilen naar gevoelens van angst en depressie (*psychische gezondheid*). Hoe hoger de gemiddelde score, hoe meer psychisch gezond. Vier items peilen naar hoe vermoeid of hoe energiek men zich voelt (*vitaliteit*). Ook hier geldt: hoe hoger de gemiddelde score, hoe vitaler iemand zich voelt.

3.2 SAMENHANG MET RELATIEKWALITEIT EN -TEVREDENHEID

We onderzoeken aan de hand van correlaties of voorgaande variabelen samenhangen met relatiekwaliteit en -tevredenheid (zie tabel 5). Voor de interpretatie van de sterkte van het verband tussen variabelen hanteren we de richtlijnen van Cohen (1988). Wanneer we een correlatiecoëfficiënt van 0,30 of meer vinden, spreken we van een matig verband. Een correlatiecoëfficiënt vanaf 0,10 wijst op een zwak verband.

De aspecten die het sterkst samenhangen met de RDAS zijn de tevredenheid met de verdeling van de zorgtaken en het huishoudelijke werk tussen partners (hoe meer tevreden, hoe hoger de score op de RDAS en omgekeerd), gevoelens van isolatie door het opvoeden (hoe meer isolatie, hoe minder goed de score op de RDAS en

omgekeerd), en de psychische gezondheid (hoe beter de psychische gezondheid, hoe hoger de score op de RDAS en omgekeerd). Het gaat telkens om een matig sterke correlatie. Andere verbanden zijn zwakker, maar met uitzondering van de werkuren van de partner nog steeds significant. De score op RDAS is hoger wanneer men de opvoeding als meer verrijkend ervaart en meer tevreden is over de opvoeding. Omgekeerd is de score op RDAS lager wanneer men meer instrumentele kosten ervaart in de opvoeding en als de opvoeding als meer belastend wordt ervaren. Verder is de score op RDAS hoger als men meer tevreden is over de combinatie gezin en arbeid, over de eigen job en wanneer men zich energiekeker voelt. Er is een zwak verband tussen relatiekwaliteit en het sociale netwerk. Hoe groter het sociale netwerk, hoe hoger de score op RDAS. En, hoe minder steun men ervaart bij relatieproblemen, hoe hoger de score op RDAS⁵.

Voor de tevredenheid met de relatie zien we dat de aspecten die het sterkst samenhangen met de tevredenheid over de partnerrelatie zijn: de tevredenheid over het verloop van de opvoeding, de tevredenheid met de verdeling van de zorgtaken en het huishoudelijke werk tussen partners (hoe meer tevreden, hoe meer tevreden men is met de relatie met de partner en omgekeerd). Het gaat telkens om een matig sterke correlatie. Andere verbanden zijn zwakker, maar met uitzondering van de werkuren van de partner nog steeds significant. De relatietevredenheid is hoger wanneer men de opvoeding als meer verrijkend ervaart en meer tevreden is over de opvoeding. Omgekeerd is de score op RDAS lager wanneer men meer gevoelens van isolatie ervaart, meer instrumentele kosten ervaart in de opvoeding en als de opvoeding als meer belastend wordt ervaren. De relatietevredenheid is hoger als men meer tevreden is over de combinatie gezin en arbeid, over de eigen job en wanneer men zich energiekeker voelt. Er is een zwak verband tussen relatiekwaliteit en het sociale netwerk. Hoe groter het sociale netwerk en hoe minder steun men ervaart bij relatieproblemen, hoe hoger de score op relatietevredenheid.

Tot slot willen we wijzen op de sterke samenhang tussen de relatiekwaliteit en -tevredenheid enerzijds, en de samenwerkingsrelatie tussen partners in de opvoeding (coparenting) anderzijds. Dit verband komt niet aan bod in onderstaande tabel, maar wordt behandeld in de themabijdrage 'Samenwerken in de opvoeding' (Van Leeuwen, Emmerly & Bastaits, 2023).

⁵ Dit resultaat kan deels te wijten zijn aan de vraagstelling, die peilt naar de mate waarin men zich door het sociale netwerk gesteund voelt bij zorgen over de relatie of problemen in de relatie. Respondenten kunnen een antwoord geven op een vierpuntschaal gaande van 'heel veel' tot '(helemaal) niet'. Er was geen mogelijkheid om 'niet van toepassing' aan te kruisen (bijv. voor respondenten die geen relatieproblemen ervaren).

Tabel 5. Correlaties tussen RDAS en relatietevredenheid, en andere variabelen

	RDAS		Relatietevredenheid	
	r	n	r	n
Verrijking (POPI)	0,21**	2.437	0,18**	2.618
Isolatie (POPI)	-0,30**	2.403	-0,20**	2.584
Kost (POPI)	-0,19**	2.436	-0,15**	2.609
Opvoedingsbelasting	-0,24**	2.448	-0,19**	2.632
Tevredenheid over het verloop van de opvoeding van de kinderen	0,24**	2.463	0,32**	2.661
Eigen werkuren	0,04*	2.180	0,08**	2.341
Werkuren van de partner	n.s.		n.s.	
Tevredenheid met de huidige job	0,12**	2.213	0,17**	2.378
Tevredenheid met de combinatie gezin en arbeid	0,23**	2.451	0,27**	2.635
Tevredenheid met de huidige verdeling van de zorgtaken	0,41**	2.381	0,47**	2.561
Tevredenheid met de huidige verdeling van de huishoudelijke taken	0,42**	2.459	0,48**	2.654
Grootte van het sociaal netwerk	0,10**	2.417	0,10**	2.593
Ervaren van informele steun van het sociaal netwerk bij relatieproblemen	-0,13***	2.319	-0,10***	2.484
Psychische gezondheid	0,30**	2.448	0,28**	2.628
Vitaliteit	0,25**	2.451	0,22**	2.628

Significantieniveau: *p < 0,05 ; **p < 0,01 ; *** p < 0,001; n.s. = niet significant (Pearson correlatiecoëfficiënt).

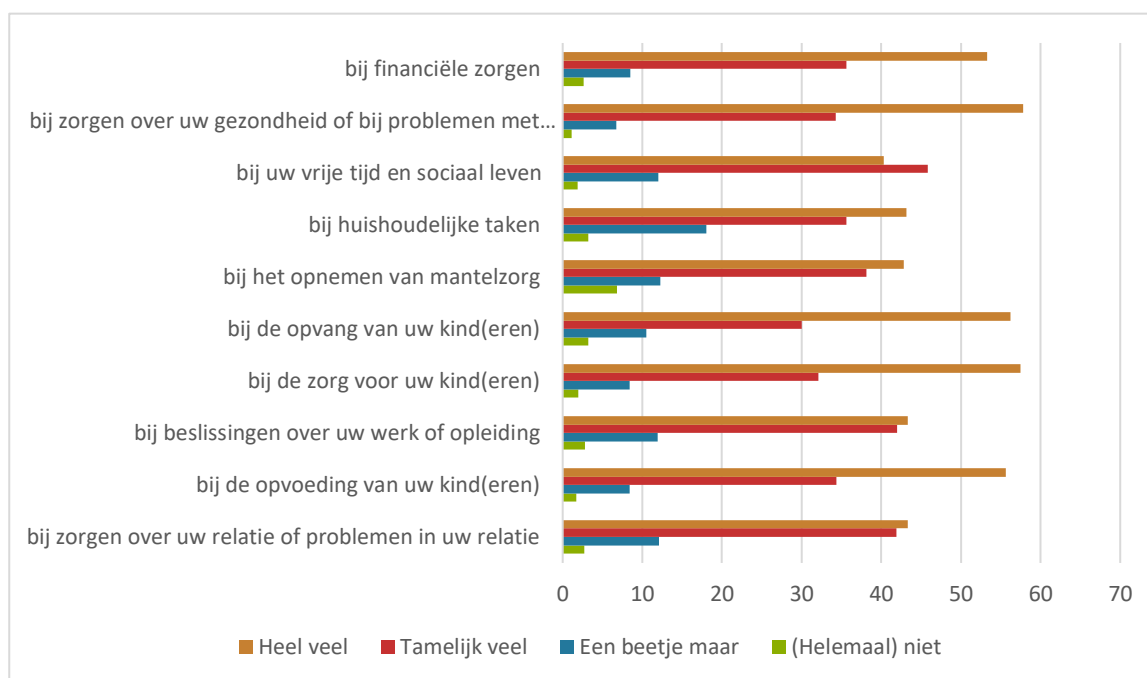
BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

4 PARTNER ALS BRON VAN STEUN

In de gezinsenquête werd gepeild naar de mate van *ervaren steun door de partner* met betrekking tot een selectie van thema's. Ook deze vraag werd enkel gesteld aan de respondenten die aangeven op het moment van bevraging een partner te hebben.

De meerderheid van de respondenten voelt zich tamelijk veel of heel veel gesteund door de partner op alle verschillende domeinen (zie figuur 1). Dit geldt het meest bij zorgen over of problemen met gezondheid (92,1%), bij de opvoeding van de kinderen (90%) en de zorg voor de kinderen (89,6%). Men voelt zich in mindere mate gesteund bij het opnemen van mantelzorg en bij huishoudelijke taken, al is het aandeel respondenten dat zich tamelijk veel of heel veel gesteund weet door de partner hier nog steeds hoog (respectievelijk 80,9% en 78,8%).

Figuur 1. Mate van steun die men van de partner krijgt (percentages)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

Een algemene score over de ervaren steun van de partner werd verkregen door een gemiddelde te berekenen over alle items. Het item over het opnemen van mantelzorg werd niet meegenomen in de berekening, omwille van het geringe aantal respondenten waarvoor dit item van toepassing is ($n = 543$). Scores variëren van één tot en met vier, waarbij één verwijst naar helemaal geen steun te ervaren en vier naar het ervaren van heel veel steun. De gemiddelde ervaren of gepercipieerde steun in de gezinsenquête is 3,3 ($n = 2.708$)⁶.

In vergelijking met 2016 is de gemiddeld ervaren van steun van de partner in 2021 iets hoger [$t(4202) = -4,70$, $p < 0,001$]. Het verschil is zo klein, waardoor het zich niet weerspiegelt in een verschil in gemiddelde score, die voor beide jaren 3,3 is. Het gaat om een vergelijking van de gemiddelde score op acht items, aangezien het item over financiële zorgen niet werd bevraagd in 2016.

Tabel 6 toont de correlatie tussen de (subschalen van de) RDAS (zie 2.1) en relatietevredenheid (zie 2.2) en de mate van gepercipieerde steun door de partner. Er is een sterke positieve correlatie met de totaalscore van de RDAS en de score op relatietevredenheid. Er is eveneens een matige positieve correlatie met elk van de subschalen consensus, satisfactie en cohesie apart.

⁶ De betrouwbaarheidscoëfficiënt Cronbach's α bedraagt 0,90 voor de schaal met negen items.

Tabel 6. Correlatie van de mate van gepercipieerde steun met subschalen, totaalscore RDAS en relatietevredenheid

	Mate van gepercipieerde steun	n
Consensus	0,50***	2.600
Satisfactie	0,43***	2.564
Cohesie	0,47***	2.621
RDAS	0,61***	2.476
Relatietevredenheid	0,61***	2.687
n	2.708	
M	3,3	
SD	0,6	

Significantieniveau: *** $p < 0,001$ (Pearson correlatiecoëfficiënt).

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2021](#)

5 VERSCHILLEN IN RELATIEBELEVING TUSSEN GEZINNEN

We gingen via een variantieanalyse na in welke mate de relatielkwaliteit, relatietevredenheid, en het ervaren van steun van de partner, verschilt naar achtergrondkenmerken van gezinnen (geslacht, herkomst, leeftijd, leeftijd van het jongste kind, gezinstype, religie, opleidingsniveau en subjectieve armoede). In onderstaande tabel geven we de verschillen weer wat betreft de subschalen en de totaalscore van de RDAS, de gemiddelde relatietevredenheid en de gemiddelde mate van gepercipieerde steun van de partner. We geven enkel die achtergrondkenmerken weer in de tabellen waarvoor we significante verschillen vonden. Vervolgens bespreken we de verschillen naar geslacht (5.1), leeftijd en leeftijd van het jongste kind (5.2), subjectieve armoede en opleidingsniveau (5.3), gezinstype (5.4) en herkomst en religie (5.5).

5.1 VERSCHILLEN TUSSEN MANNEN EN VROUWEN

We stellen vast dat de relatietevredenheid hoger is voor mannen dan voor vrouwen. Dit komt naar boven op de subschaal satisfactie van RDAS. Mannen rapporteren een hogere mate van satisfactie in de partnerrelatie ($M = 13,8$) dan vrouwen ($M = 13,6$) [$t(2586) = 2,51, p < 0,05$]. Er is ook een verschil in de score op relatietevredenheid. Mannen zijn gemiddeld genomen iets meer tevreden met hun partnerrelatie ($M = 8,7$) dan vrouwen ($M = 8,4$) [$t(2701) = 4,40, p < 0,001$]. Tot slot is er een verschil in de mate van gepercipieerde steun van de partner. Mannen ervaren een hogere mate van steun van hun partner ($M = 3,5$) dan vrouwen ($M = 3,2$) [$t(2706) = 11,74, p < 0,001$].

Tabel 7. Gemiddelde somscore subschalen en totaalscore RDAS, gemiddelde relatietevredenheid en gemiddelde mate van gepercipieerde steun naar achtergrondkenmerken

	Consensus	Satisfactie	Cohesie	RDAS	Relatie- tevredenheid	Steun	n
Totaal	18,9	13,7	10,2	42,9	8,6	3,3	
Geslacht	n.s.	*	n.s.	n.s.	***	***	
mannen	18,9	13,8	10,3	43,1	8,7	3,5	>970
vrouwen	18,9	13,6	10,2	42,8	8,4	3,2	>1.510
Leeftijd	n.s.	***	*	*	**	***	
jonger dan 35 jaar	19,1	13,4	10,6	43,2	8,7	3,4	>470
35-44 jaar	18,9	13,6	10,1	42,6	8,6	3,4	>890
45-54 jaar	18,7	13,9	10,1	42,7	8,4	3,3	>850
55 jaar en ouder	19,1	14,3	10,2	43,9	8,6	3,3	>260
Leeftijd van het jongste kind	n.s.	***	n.s.	**	n.s.	**	
0 – 2 jaar	19,0	13,3	10,4	42,8	8,7	3,4	>460
3 – 5 jaar	18,6	13,5	10,1	42,2	8,6	3,4	>290
6 – 11 jaar	18,9	13,6	10,1	42,5	8,5	3,3	>570
12 – 17 jaar	18,8	13,8	10,1	43,0	8,5	3,3	>490
18 – 24 jaar	19,0	14,2	10,4	43,7	8,4	3,3	>490
Subjectieve armoede	***	*	*	**	***	***	
zeer moeilijk rondkomen	18,3	13,2	9,8	40,9	7,8	3,1	>30
moeilijk rondkomen	18,4	13,4	9,5	42,4	8,2	3,1	>70
eerder moeilijk rondkomen	18,7	13,6	10,1	42,3	8,3	3,3	>300
eerder gemakkelijk rondkomen	18,7	13,7	10,2	42,7	8,6	3,3	>830
gemakkelijk rondkomen	19,1	13,9	10,3	43,2	8,6	3,4	>770
zeer gemakkelijk rondkomen	19,3	13,6	10,5	43,5	8,7	3,5	>410

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (t-test en oneway ANOVA).

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2021](#)

	Consensus	Satisfactie	Cohesie	RDAS	Relatie- tevredenheid	Steun	n
Opleidingsniveau	*	**	n.s.	*	*	n.s.	
geen diploma hoger onderwijs	19,1	13,9	10,2	43,3	8,7	3,3	>880
diploma hoger onderwijs	18,8	13,6	10,2	42,6	8,5	3,6	>1.530
Gehuwd of ongehuwd	n.s.	***	*	**	*	*	
gehuwde koppels	19,0	13,8	10,3	43,2	8,6	3,4	>1.680
ongehuwde koppels	18,7	13,4	10,1	42,2	8,5	3,3	>670
Gezinsvorm	*	n.s.	*	*	n.s.	*	
intacte gezinnen	18,8	13,6	10,2	42,6	8,6	3,4	>1.900
samengestelde gezinnen	19,2	13,9	10,5	43,6	8,6	3,3	>350
Samenwonen	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	***	***	
samenwonende koppels	18,9	13,7	10,2	42,9	8,6	3,4	>2.300
latrelaties	19,1	14,0	10,1	43,7	8,0	3,0	>160
Herkomst	*	*	n.s.	n.s.	n.s.	n.s.	
België	18,8	13,7	10,2	42,7	8,6	3,3	>2.060
EU+	19,0	13,5	10,3	43,0	8,5	3,4	>200
niet-EU+	19,3	14,0	10,3	43,9	8,5	3,4	>220
Religie	**	n.s.	n.s.	**	**	n.s.	
christelijke geloofsovertuiging	19,0	13,8	10,3	43,2	8,6	3,3	>1.200
islamitische geloofsovertuiging	19,5	14,1	10,1	44,4	8,8	3,4	>100
geen (specifieke) geloofsovertuiging	18,7	13,6	10,1	42,4	8,5	3,4	>1.040

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001; n.s. niet significant (t-test en oneway ANOVA).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

5.2 PARTNERRELATIES EN DE LEVENSLOOP

5.2.1 De beleving van de partnerrelatie door jongere en oudere generaties

Er is een significant verschil in satisfactie [$F(3,2584) = 11,28, p < 0,001$] en in cohesie [$F(3,2637) = 2,99, p < 0,05$] in de partnerrelatie, en in de totaalscore van de RDAS [$F(3,2492) = 3,11, p < 0,05$], naar leeftijdscategorie.

Wie 55 jaar of ouder is, heeft een hogere totaalscore op RDAS ($M = 43,9$) dan 35-44-jarigen ($M = 42,6$) en 45-54-jarigen ($M = 42,7$). Ook tonen de respondenten uit deze leeftijdscategorie een hogere satisfactie ($M = 14,3$) dan alle jongere leeftijdscategorieën ($M = 13,4$ voor de -35-jarigen, $M = 13,6$ voor de 35-44-jarigen, $M = 13,9$ voor de 44-54-jarigen). Het verschil tussen de -35-jarigen en de 44-54-jarigen wat betreft satisfactie is eveneens significant. We vermoeden echter dat het om een schijnverband gaat en dat eerder de leeftijd van het jongste kind bijdraagt aan de verschillen in satisfactie tussen leeftijdscategorieën (zie verder onder 5.2.2.).

Op de subschaal 'cohesie' vinden we een tegenovergesteld resultaat: de jongere generaties ervaren een grotere mate van cohesie dan oudere generaties. Met name de -35-jarigen scoren hoger ($M = 10,6$) dan de 35-44-jarigen en 44-54-jarigen (telkens $M = 10,1$). Ook is de gemiddelde relatietevredenheid voor jongere generaties hoger dan voor oudere generaties. Er is een significant verschil in relatietevredenheid naar leeftijdscategorie [$F(3,2699) = 5,64, p < 0,01$]. 45-54-jarigen zijn minder tevreden ($M = 8,4$) dan -35-jarigen ($M = 8,7$). We gingen na of deze lagere relatietevredenheid bij 45-54-jarigen te maken kan hebben met een langere relatieduur. Een twee-factor variantieanalyse toont echter geen effect van relatieduur. Tot slot vermelden we een klein statistisch significant verschil in de gepercipieerde steun tussen 45-54-jarigen en jongere leeftijdscategorieën, maar dit verschil is zo klein, waardoor het zich niet of nauwelijks weerspiegelt in een verschil in de gemiddelde score [$F(3,2704) = 5,97, p < 0,001$].

5.2.2 De beleving van de partnerrelatie naar leeftijd van de kinderen

We zien dat ouders met volwassen kinderen het hoogst scoren op de RDAS en de subschaal satisfactie. Deze verschillen in satisfactie en de totaalscore van RDAS naar de leeftijd van het jongste kind zijn significant [respectievelijk $F(4,2381) = 11,43, p < 0,001$ en $F(4,2299) = 3,56, p < 0,01$]. Wie een jongste kind van 18 - 24 jaar heeft ($M = 14,2$), scoort hoger op satisfactie dan wie een jongste kind van 0 - 2 jaar ($M = 13,3$), van 3 - 5 jaar ($M = 13,5$) of van 6 - 11 jaar ($M = 13,6$) heeft. Wie een jongste kind van 18 - 24 jaar heeft ($M = 43,7$), scoort hoger op de RDAS dan wie een jongste kind van 3 - 5 jaar ($M = 42,2$) of van 6 - 11 jaar ($M = 42,5$) heeft. De satisfactie van respondenten met een jongste kind van 0 - 2 jaar is lager dan de satisfactie van respondenten met een jongste kind van 12 - 17 jaar ($M = 13,8$).

Op het vlak van de gepercipieerde steun van de partner stellen we in de bivariate analyses vast dat ouders met de jongste kinderen meer steun ervaren dan ouders met oudere kinderen [$F(4,2483) = 4,76, p < 0,01$]. Voor gepercipieerde steun blijkt dat de leeftijd van het jongste kind er nog weinig toe doet wanneer we ook rekening houden met de leeftijd van de respondent (niet in tabel 7)⁷. De eerder in 5.2.1. en in tabel 7 vermeldde verschillen naar leeftijd blijven dan wel significant.

Voor de gemiddelde relatietevredenheid vonden we wel significante verschillen naar leeftijd (zie 5.2.1), maar niet naar leeftijd van het jongste kind.

⁷ Deze analyses vallen buiten het bestek van deze bijdrage.

5.3 PARTNERRELATIES EN SOCIAALECONOMISCHE KWETSBAARHEID

5.3.1 Verschillen naar de subjectieve beleving van armoede

We vinden verschillen in alle aspecten van de beleving van de partnerrelatie naargelang de respondent aangeeft zeer gemakkelijk, gemakkelijk, eerder gemakkelijk, eerder moeilijk, moeilijk of zeer moeilijk met het gezinsinkomen rond te komen. Gezinnen die eerder tot zeer moeilijk rondkomen, scoren lager op de subschalen consensus, satisfactie, cohesie, de totaalscore van RDAS, de gemiddelde relatietevredenheid en de mate van ervaren steun door de partner dan gezinnen die eerder tot zeer gemakkelijk rondkomen. Het gaat telkens om significante verschillen [respectievelijk $F(5,2548) = 4,56, p < 0,001$; $F(5,2513) = 2,61, p < 0,05$; $F(5,2569) = 2,63, p < 0,05$; $F(5,2427) = 3,66, p < 0,01$; $F(5,2623) = 6,77, p < 0,001$; $F(5,2626) = 12,92, p < 0,001$].

5.3.2 Verschillen naar opleidingsniveau

Naar opleidingsniveau vonden we geen significante verschillen in de mate van gepercipieerde steun van de partner. We zien wel significante verschillen in de subschaal satisfactie [$t(2509) = 3,25, p < 0,01$], in de subschaal consensus [$t(2446) = 2,15, p < 0,05$], de totaalscore van RDAS [$t(2423) = 2,00, p < 0,05$], en in de gemiddelde relatietevredenheid [$t(2612) = 2,24, p < 0,05$]. Wie geen diploma hoger onderwijs heeft, toont een hogere mate van satisfactie in de partnerrelatie ($M = 13,9$), een hogere mate van consensus ($M = 19,1$), een hogere relatiekwaliteit ($M = 43,3$) en is meer tevreden met de partnerrelatie ($M = 8,7$) dan wie wel dergelijk diploma heeft (respectievelijk $M = 13,6$; $M = 18,8$; $M = 42,6$ en $M = 8,5$).

5.4 VERSCHILLEN NAAR GEZINSVORMEN

5.4.1 Gehuwde of ongehuwde koppels

In vergelijking met ongehuwde respondenten, ervaren gehuwde respondenten een betere partnerrelatie op een aantal vlakken. Gehuwden ervaren een hogere mate van satisfactie ($M = 13,8$), van cohesie ($M = 10,3$) en een hogere globale relatiekwaliteit ($M = 43,2$) dan ongehuwden (respectievelijk $M = 13,4$, $M = 10,1$ en $M = 42,2$) [respectievelijk $t(2444) = 4,14, p < 0,001$; $t(2374) = 1,75, p < 0,05$ en $t(2359) = 3,26, p < 0,01$]. Gehuwden ervaren een hogere mate van relatietevredenheid ($M = 8,6$) dan ongehuwden ($M = 8,5$) [$t(2518) = 2,18, p < 0,05$]. Ook ervaren gehuwden ($M = 3,4$) een hogere mate van steun van hun partner dan ongehuwden ($M = 3,3$) [$t(2523) = 2,05, p < 0,05$], al blijkt dat dit niet voor alle leeftijdsgroepen geldt. Met name ongehuwde 45-54-jarigen en ongehuwde 55-jarigen en ouder ervaren wat minder steun van de partner (respectievelijk $M = 3,2$ en $M = 3,3$ - niet in tabel 7).

5.4.2 Samengestelde gezinnen

We vonden geen betekenisvolle verschillen naar gemiddelde relatietevredenheid tussen samengestelde gezinnen en intacte gezinnen⁸, maar wel naar de globale score van RDAS, consensus en cohesie. Wie in een samengesteld gezin leeft, ervaart een hogere globale relatiekwaliteit ($M = 43,5$) dan wie in een intact gezin leeft ($M = 42,6$) [$t(2265) = -2,22, p < 0,05$]. Men ervaart ook een hogere mate van consensus ($M = 19,2$) en van cohesie ($M = 10,5$) dan wie in een intact gezin leeft (respectievelijk $M = 18,8$ en $M = 10,2$) [$t(2252) = -2,10, p < 0,05$ en $t(2271) = -2,25, p < 0,05$].

Daartegenover zien we dat wie in een intact gezin leeft, een hogere mate van gepercipieerde steun van de partner ervaart ($M = 3,4$) dan wie in een samengesteld gezin leeft ($M = 3,3$) [$t(2441) = 2,04, p < 0,05$]. Weliswaar gaat het hier om een significant verschil, maar het verschil is klein en blijft mogelijk niet behouden wanneer

⁸ We spreken over intacte gezinnen wanneer geen enkel van de tot het gezin behorende kinderen een scheiding meemaakte.

gecontroleerd wordt voor andere variabelen die er ook toe doen zoals de leeftijd van het jongste kind in het gezin. Bij verdere analyses, zien we alvast dat samengestelde gezinnen minder steun ervaren van hun partner wanneer de jongste kinderen in het gezin de leeftijd van 12 jaar hebben bereikt. Wanneer de kinderen jonger zijn, zijn er geen verschillen in ervaren steun tussen de gezinsvormen. Dit sluit ook aan bij eerdere resultaten uit de gezinsenquête over de ervaren steun van de partner in samengestelde gezinnen (Audenaert, 2020).

5.4.3 Latrelaties

Er zijn 1.833 gehuwde en 730 ongehuwde koppels vertegenwoordigd in de gezinsenquête 2021 op basis van de vraag *'Wie behoort volgens u op dit moment tot uw gezin?'*. Later in de vragenlijst wordt gevraagd *'Heeft u op dit moment een echtgeno(o)t(e) of partner?'* Op deze vraag antwoorden, naast de 1.833 gehuwde en 730 ongehuwde respondenten, nog eens 137 alleenstaande ouders dat ze een partnerrelatie hebben. Van deze alleenstaande ouders wonen 115 niet samen met de partner, 15 wonen deeltijds samen en 4 wonen voltijds samen. Anderzijds wonen 3 gehuwde en 19 ongehuwde koppels eveneens niet samen; en 5 gehuwde en 20 ongehuwde koppels wonen deeltijds samen. In deze bijdrage werden tot nu toe alle partnerrelaties in de analyses meegenomen, ongeacht het samenwonen. Voor de analyses van de beleving van de latrelaties, maken we het onderscheid tussen koppels die voltijds samenwonen ($n = 2.520$) en koppels die deeltijds of niet samenwonen ($n = 189$)⁹. Deze laatste groep beschouwen we als latrelaties en maakt 7% van de bevroegde gezinnen in de gezinsenquête 2021 uit.

Op geen enkele van de subschalen, noch op de totaalscore van RDAS, zien we verschillen tussen de relatiekwaliteit van koppels die al dan niet samenwonen. We zien wel een verschil naar het ervaren van steun van de partner en tevredenheid met de partnerrelatie. Hier scoren latrelaties telkens significant lager (respectievelijk $M = 3,0$ en $M = 8,0$) dan samenwonende koppels (respectievelijk $M = 3,4$ en $M = 8,6$) [respectievelijk $t(2666) = 8,35$, $p < 0,001$ en $t(2660) = 4,46$, $p < 0,001$].

5.5 VERSCHILLEN NAAR HERKOMST EN RELIGIE

Naar herkomst en religie werden geen significante verschillen in de mate van gepercipieerde steun van de partner gevonden.

Gezinnen met een niet-EU-herkomst ervaren een hogere satisfactie in de partnerrelatie ($M = 14$) dan gezinnen met een EU+-herkomst ($M = 13,5$) en gezinnen met een Belgische herkomst ($M = 13,7$) [$F(2,2482) = 4,20$, $p < 0,05$]. Voor de subschaal consensus vinden we in een bivariate analyse dat wie een niet-EU+-herkomst heeft, een grotere mate van consensus in de partnerrelatie ($M = 19,3$) ervaart dan wie een Belgische herkomst heeft ($M = 18,8$) [$F(2,2620) = 3,42$, $p < 0,05$]. De verschillen naar herkomst verdwijnen echter wanneer we verschillen naar religie in rekening brengen. Wie een islamitische geloofsovertuiging heeft, ervaart een hogere mate van consensus ($M = 19,5$) dan wie geen specifieke geloofsovertuiging heeft ($M = 18,7$) [$F(2,2449) = 5,63$, $p < 0,01$]. Ook voor de totaalscore van RDAS en de gemiddelde relatietevredenheid vinden we verschillen naar religie [respectievelijk $F(3, 2453) = 3,91$, $p < 0,01$ en $F(3, 2534) = 5,26$, $p < 0,01$]. Wie een islamitische geloofsovertuiging heeft, ervaart een hogere relatiekwaliteit ($M = 44,3$) en een hogere relatietevredenheid ($M = 8,8$) dan wie geen specifieke geloofsovertuiging heeft (respectievelijk $M = 42,4$ en $M = 8,5$).

6 DE CORONAPANDEMIE EN PARTNERRELATIES

In de gezinsenquête 2021 peilden we ook naar de impact van de coronapandemie en de overheidsmaatregelen die de pandemie moeten helpen bestrijden. Op de vraag *'Vergeleken met de situatie vóór de pandemie, dus vóór maart 2020, hoe gaat het op dit moment met de relatie met uw partner?'* antwoordt 8,6% dat het veel beter gaat,

⁹ We maken dit onderscheid op basis van vraag 16a: 'Woont u op dit moment samen met uw echtgeno(o)t(e) of partner?'

9,1% dat het een beetje beter gaat, 70,9% dat het even goed gaat, 8,9% dat het minder goed gaat en 1,7% dat het veel minder goed gaat (n = 2.729)¹⁰.

Om te analyseren of deze antwoorden verschillen naar achtergrondkenmerken van de respondenten, maakten we drie categorieën aan: 1) de relatie gaat beter, 2) de relatie is hetzelfde gebleven en 3) de relatie gaat minder goed (zie tabel 8). Er zijn geen betekenisvolle verschillen gevonden naar geslacht, opleidingsniveau en gezinsvorm.

Respondenten in een jongere leeftijdscategorie geven meer uiteenlopende antwoorden op deze vraag dan respondenten in een oudere leeftijdscategorie: zowel het aandeel dat vindt dat de relatie beter is geworden, als het aandeel dat vindt dat de relatie minder goed gaat, is groter [χ^2 (6, 2729) = 30,66, $p < 0,001$]. Eenzelfde patroon zien we als we gaan kijken naar de leeftijd van het jongste kind: ook hier geven respondenten met jongere kinderen vaker aan dat de relatie ofwel beter, ofwel slechter is geworden [χ^2 (8, 2498) = 47,30, $p < 0,001$]. Verder onderzoek is nodig om deze resultaten te kunnen duiden.

Ook bij personen die aangeven (zeer) moeilijk rond te komen met het gezinsinkomen, zijn de antwoorden meer uiteenlopend: zowel het aandeel dat vindt dat de relatie beter is geworden, als het aandeel dat vindt dat de relatie minder goed gaat, is groter dan bij personen die aangeven (zeer) gemakkelijk rond te komen [χ^2 (10, 2660) = 41,91, $p < 0,001$].

Respondenten met niet-EU⁺-herkomst geven vaker aan dat de relatie is verbeterd (32,7%) dan respondenten met een Belgische of een EU⁺-herkomst (respectievelijk 14,4% en 17,3%) [χ^2 (4, 2729) = 56,97, $p < 0,001$]. Respondenten met een islamitische geloofsovertuiging geven vaker aan dat de relatie is verbeterd (30,7%) dan respondenten met een christelijke of geen specifieke geloofsovertuiging (respectievelijk 15,5% en 17,4%) [χ^2 (4, 2659) = 31,02, $p < 0,001$].

¹⁰ Er zijn 24 respondenten die deze vraag invulden, maar aangeven op dit moment geen partner te hebben. Deze antwoorden hebben we niet weerhouden in onze analyse.

Tabel 8. Vergelijking van de relatie met de partner tegenover voor de pandemie, naar achtergrondkenmerken (percentages)

	Beter	Hetzelfde	Minder goed	n
Totaal	17,9	71,5	10,7	2.754
Leeftijd***				
jonger dan 35 jaar	21,2	67,0	11,8	513
35 – 44 jaar	19,5	69,5	11,1	989
45 – 54 jaar	15,4	74,1	10,5	939
55 jaar en ouder	13,2	79,7	7,1	313
Leeftijd jongste kind***				
0-2 jaar	18,3	67,5	14,2	501
3-5 jaar	23,6	64,2	12,1	315
6-11 jaar	19,8	70,3	9,8	621
12-17 jaar	14,1	77,9	8,0	551
18-24 jaar	10,6	79,5	9,9	525
Subjectieve armoede***				
zeer moeilijk	24,4	51,1	24,4	45
moeilijk	28,6	53,6	17,9	97
eerder moeilijk	24,2	64,5	11,3	358
eerder gemakkelijk	15,7	74,4	9,9	921
gemakkelijk	14,9	74,5	10,6	821
zeer gemakkelijk	18,2	72,8	9,0	442
Herkomst***				
België	14,4	74,4	11,2	2.217
EU ⁺ -herkomst	17,3	74,5	8,2	238
niet-EU ⁺ -herkomst	32,7	57,2	10,0	299
Religie***				
christelijk	15,5	74,9	9,5	1.402
islamitisch	30,7	60,6	8,7	157
geen specifieke geloofsovertuiging	17,4	69,7	12,9	1.123

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001 (Pearson Chi-kwadraat).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

7 WELKE ZAKEN IN DE RELATIE HAD MEN LIEVER ANDERS GEZIEN?

Na het bevragen van de tevredenheid met de partnerrelatie, de steun in een partnerrelatie en van de relatietevredenheid door middel van een score van 0 tot 10, werd ook een open vraag gesteld: *'Welke zaken in uw relatie had u graag anders gezien? Waarom?'*. Respondenten konden het antwoord 'Ik had liever ...' verder aanvullen. Op deze open vraag hebben 912 respondenten een antwoord ingevuld. Van deze 912 respondenten antwoordden 86 respondenten 'niet van toepassing'. Daarnaast krijgen we 85 antwoorden waarbij men aangeeft dat men niets anders had willen zien of dat het goed gaat in de relatie. Verder geven 12 respondenten aan dat de relatie niet perfect loopt, maar dat dit normaal is. Zes respondenten willen geen commentaar geven. Twee respondenten verwijzen naar het antwoord op een andere vraag in de enquête. Zeven antwoorden zijn niet bruikbaar voor analyse. Na het verwijderen van deze antwoorden behouden we nog 714 antwoorden voor analyse. Deze antwoorden werden kwalitatief verwerkt. Op basis van de verwerking van de data van de gezinsenquête 2016 waarin dezelfde vraag werd gesteld, werd gekozen voor een indeling in vier hoofdthema's: emotionele verbondenheid en emotionele steun, instrumentele steun, bronnen van druk op een partnerrelatie en verandering in de gezinssituatie.

7.1 EMOTIONELE VERBONDENHEID EN EMOTIONELE STEUN

We vatten een aantal antwoorden samen onder emotionele verbondenheid en steun wanneer respondenten het hebben over (het gebrek aan) zorg, affectie, aandacht en waardering in de partnerrelatie. Respondenten formuleren als antwoord op de open vraag vaak een aantal aandachtspunten of werkpunten voor hun relatie: ze willen meer tijd aan de partnerrelatie spenderen, elkaar meer aandacht en affectie geven of beter met elkaar communiceren. Andere aandachtspunten worden eerder toegeschreven aan de partner dan aan de relatie: ze verlangen een partner die meer affectie of respect toont, die gemakkelijker kan communiceren of die hen meer emotioneel steunt. Kenmerken die men toeschrijft aan de partner, zijn wellicht moeilijker te veranderen en vormen mogelijk ook een bron van spanningen en conflict.

Liever meer tijd (voor elkaar) gehad (n = 156)

156 respondenten geven in een open antwoord aan dat ze liever meer tijd en aandacht voor elkaar, de relatie, het gezin of voor zichzelf hadden gehad¹¹. Daarvan geeft het merendeel aan meer tijd voor elkaar als partners te willen (n = 100). Er zijn ook respondenten die liever meer tijd willen voor elkaar én voor de kinderen (n = 6) of voor het gezin (n = 15). Daarnaast verlangen enkele respondenten (n = 4) meer tijd voor zichzelf.

Ik had liever wat meer tijd voor elkaar en meer energie op momenten dat we alleen zijn ('s avonds wanneer de kindjes slapen).

J'aurais préféré plus de temps à deux et après avec nos enfants.

Vaak vult men meer tijd als partners of als gezin in als 'meer vrije tijd samen' doorbrengen (n = 48). Het gaat om de wens om samen te reizen, te sporten, een sociaal leven te hebben, samen activiteiten of hobby's te doen of samen te ontspannen.

Anderen geven aan dat meer tijd de kwaliteit van hun partnerrelatie of van hun gezinsleven zou verbeteren (n = 4).

¹¹ In een open vraag naar welke zaken gezinnen liever anders hadden gezien inzake de combinatie arbeid en gezin, komt ook de wens om meer tijd met de partner en/of de kinderen te willen doorbrengen naar voren (Dupont & Vancoppenolle, 2023).

Ik had liever meer open gesprekken, nu altijd heel druk waardoor we hiervoor tijd vergeten vrij te maken.

Ik had liever meer tijd voor elkaar. Omdat we hierdoor nog betere ouders zouden zijn.

Het werk wordt vaak aangehaald als reden voor de beperkte tijd voor elkaar (n = 33). Soms verwijst men daarbij uitdrukkelijk naar het werk van de partner (n = 10). Het gaat om de arbeidssituatie, de aard van het werk, de werkuren of de werkdruk.

Ik had liever samen meer tijd doorgebracht. Nu is werk voor ons twee enorm dwingend en bepalend.

Ik had liever wat meer quality time. We moeten allebei hard werken binnen deze maatschappij waardoor ik minder (te weinig) q-time kan doorbrengen met partner en kleine kinderen.

Ik had liever een minder drukke (werk) echtgenoot gehad. Heeft als zelfstandige nooit veel tijd gehad voor het gezin.

Daarnaast kan de zorg voor de kinderen de tijd voor elkaar in de weg staan (n = 21).

J'aurais préféré partager un cours de danse ou une activité à deux. Cela viendra quand les enfants seront plus grands.

Ik had liever wat meer tijd voor elkaar & meer energie op momenten dat we alleen zijn ('s avonds wanneer kindjes slapen).

Ik had liever iets meer tijd voor elkaar. Het leven gaat zo hard dat we daar misschien onvoldoende tijd voor hebben. Onze vier kinderen zijn ook nog jong en dus intensief.

Ik had liever dat we meer tijd hadden voor mekaar, maar we vinden wel allebei ook wel dat onze kinderen op de eerste plaats komen.

Voor sommigen is het vooral de combinatie van werk en de zorg voor de kinderen (n = 6), of breder de zorg voor familie (n = 1), die doorweegt.

Ik had liever wat meer quality time in onze relatie, maar gezien ons drukke samengestelde gezin, en onze full time jobs, zit dat er helaas niet in.

Ik had liever minder werkdruk gehad en iets meer tijd om samen dingen te doen ter ontspanning en niet altijd samen dingen doen omdat het niet anders kan (bv mantelzorg voor moeder en een mentaal gehandicapte broer).

Ik had liever toch wat meer quality time met elkaar en minder geleefd worden door gezin, kinderen, werk, maatschappij.

De COVID-19-situatie heeft voor respondenten een impact op het gezinsleven (n = 13). Ze missen de activiteiten buitenshuis met het gezin of met elkaar als koppel. Opvang door een babysit of door grootouders valt weg. Gezinnen ervaren dat ze geen beroep meer kunnen doen op hun netwerk. Ook de combinatie van werk en gezin wordt in de context van de coronamaatregelen als zwaar ervaren. Toch vermeldt ook één respondent dat er nu meer tijd is voor het gezin.

Op dit moment hebben we écht nood aan wat vrije tijd met twee. Door de combinatie gezin & corona is er weinig tijd en ruimte om samen leuke dingen te doen

Anderen verlangen meer tijd, aandacht of engagement van de partner (n = 7). Ook financiële beperkingen (n = 2) en/of de verbouwing van een huis (n = 2) beperken de tijd en mogelijkheden samen.

Ik had liever dat hij minder tijd zou gebruiken om te sporten en meer met het gezin iets samen doen.

Ik had liever iets meer tijd/middelen om samen dingen te doen. Reizen, ... maar in veel gevallen wordt het geld aan verbouwing uitgegeven.

Liever meer seks of affectie gehad (n = 70)

70 respondenten zouden liever meer seks en/of affectie in hun relatie hebben gehad. Ze verlangen meer affectie, intimiteit, liefde, romantiek en/of passie (n = 32). Ze willen graag frequenter seks (n = 20) of een betere seksuele relatie (n = 6). Sommige respondenten hadden liever dezelfde behoefte aan seks gehad of een betere verstandhouding of communicatie over de seksuele relatie gehad (n = 10). Tijdsdruk, de zorg voor het huishouden en de kinderen staan soms de seksuele relatie in de weg (n = 4).

Ik had liever wat meer romantiek in de relatie, maar met de zorg voor kleine kinderen (baby) tijdens een pandemie is dit moeilijk.

Ik had liever meer zin in seks en meer tijd voor seks gehad.

Liever een betere communicatie en minder conflicten gehad (n = 81)

In 81 antwoorden gaat het over de communicatie met de partner of over omgaan met conflicten. Het gaat om de wens om beter te communiceren (n = 26), meer diepgaande gesprekken te voeren (n = 12) of meer te communiceren (n = 11).

Ik had liever gehad dat we over emoties en communicatie rustig konden overleggen in plaats van alles dood te zwijgen en te wachten tot we weer in wat rustiger vaarwater komen.

Ik had liever meer emotionele diepgang in gesprekken en minder gsm-gebruik.

Een verschillende communicatiestijl kan tot een moeilijke communicatie leiden (n = 6), wat al dan niet samenhangt met kenmerken van de partner (n = 17).

Ik had liever samen gemakkelijker gepraat over onze diepe gevoelens, beseft me dat een man een man is en een vrouw een vrouw (totaal anders).

Conflicten, spanningen en discussies komen eveneens aan bod (n = 8). Ze hadden liever gehad dat ze minder (alledaagse) conflicten hadden of een betere manier om er mee om te gaan.

Ik had liever gehad dat het terug beter gaat tussen ons. De laatste 15 maanden leven we te veel langs elkaar door, wat al meermaals tot grote spanning heeft geleid, onder andere door corona.

Liever meer emotionele steun van de partner gehad (n = 73)

In 73 antwoorden zien we een verlangen naar meer emotionele steun van de partner: meer (wederzijds) begrip en empathie, meer waardering, meer betrokkenheid en engagement of het verlangen naar een teamgevoel.

Wat vaker het gevoel dat ik aanvaard word zoals ik ben.

Meer kiezen voor elkaar, ook wanneer het druk is, elkaar positiever benaderen, stimuleren, aansporen ...

Ik had liever gezien dat mijn partner erkent dat mijn werk/carrière even belangrijk is dan zijn carrière.

Ik had liever dat hij iets meer tijd en moeite in onze relatie steekt.

Liever meer vertrouwen en respect in de relatie gehad (n = 11)

In 11 antwoorden komt er een vorm van vertrouwensbreuk aan bod, de vraag om elkaar meer te vertrouwen of om meer eerlijkheid in de relatie.

Ik had liever dat mijn partner zijn problemen met mij zou delen in plaats van met zijn vrienden of vriendinnen.

Ik had liever dat hij minder vaak piekerde over onze relatie.

7.2 INSTRUMENTELE STEUN

Naast emotionele steun, verlangen een aantal respondenten ook meer instrumentele steun van hun partner. Dit verwijst naar de daadwerkelijke hulp die men van een partner krijgt. Instrumentele steun hangt samen met de taakverdeling in het gezin. Hulp in het huishouden staat daarbij duidelijk op de voorgrond. Enkele keren vermelden respondenten afzonderlijk dat ze meer hulp van de partner bij de zorg voor de kinderen wensen.

Steun in het huishouden (n = 92)

92 respondenten willen graag meer steun van de partner in het huishouden¹². Sommige respondenten speciëren dat ze graag hebben dat de partner hier meer initiatief in zou nemen.

Ik had liever af en toe wat meer hulp/spontane hulp in het huishouden & bij de verzorging van onze baby. En niet steeds om moeten vragen (dan helpt hij wel).

Andere respondenten willen liever meer waardering voor de huishoudelijke taken. Het onevenwicht kan te wijten zijn aan de arbeidssituatie van de partner. Ook gezondheidsproblemen worden als reden aangehaald.

Ik had liever toch iets meer hulp in het huishouden en niet alles "normaal" vinden wat een vrouw allemaal doet.

Ik had liever iets meer gelijkwaardigheid gehad: zijn werk gaat altijd voor, waardoor ik alle zorg thuis opnam en zo uiteindelijk huismoeder ben geworden.

Ik had liever gehad dat mijn partner ook tijdens kantooruren zou werken en de zorg voor de kinderen en het huishouden zo evenwichtiger verdeeld zou zijn.

Ik had liever gehad dat mijn partner momenteel niet met een depressie/angststoornis kampte, waardoor hij iets meer zorg en huishouden op zich zou kunnen nemen.

Ik had liever een partner waarmee je een team vormt op alle vlakken in plaats van zelf en te gaan werken en vol huishouden te doen en de zorg voor twee pubers waarvan één met ADD.

Steun in de zorg voor de kinderen (n = 38)

De vraag naar een groter aandeel van de partner in de zorg voor de kinderen, komt 38 keer aan bod in de antwoorden.

¹² In de open vragen over welke zaken gezinnen liever anders had gezien in de combinatie arbeid en gezin en de taakverdeling, komen gelijkaardige antwoorden naar voren. Gezinnen vermelden dat ze liever een betere verdeling van huishoudelijke en zorgtaken willen tussen de partners (Dupont & Vancoppenolle, 2023; Audenaert, 2023).

Ik had liever minder alleen de zorg voor de kinderen opgenomen en hierdoor m'n carrière op een lager pitje gezet.

Ik had liever meer steun bij de zorg van onze kinderen, zodat ze niet altijd voor alles bij mij komen maar ook bij hem gaan.

7.3 BRONNEN VAN DRUK OP EEN PARTNERRELATIE

De mate van gepercipieerde emotionele en instrumentele steun kan een bron van conflict, spanning en onevenwicht in een partnerrelatie vormen. In dit punt gaan we verder in op andere mogelijke bronnen van druk op een partnerrelatie. Het gaat om persoonskenmerken van een partner, de mentale of fysieke gezondheid van één van de of beide partners, spanning of onevenwicht over de opvoeding, verschillen in opvattingen, stress omwille van het werk of omwille van financiën. Niet alle respondenten benoemen deze factoren even expliciet als een bron van conflict, spanning of onevenwicht.

Persoonlijke kenmerken van de partner (n = 118)

Respondenten sommen kenmerken van hun partner op die ze liever anders hadden gezien: socialer, meer zelfzeker, positiever ingesteld, meer spontaan, avontuurlijker, sportiever, rustiger, meer ambitie, minder hard, meer ontspannen, meer open, minder jaloeers, minder agressief, minder perfectionistisch, minder egocentrisch enzovoort. Ook hadden respondenten liever wat meer gezamenlijke interesses gehad (n = 12).

Ik had liever dat mijn partner soms wat opgewekter, enthousiaster en positiever zou zijn. Ik mis ook wel wat humor binnen onze relatie.

Ik had liever dat mijn vrouw meer zelfvertrouwen had voor initiatieven buiten haar werkactiviteit en dat ze zich minder snel zorgen zou maken over het algemeen.

I would have preferred someone who is my intellectual equal and who pushed me to do more.

Mentale of fysieke gezondheid van zichzelf of van de partner (n = 21)

Mentale en/of fysieke klachten van een partner kunnen een druk leggen op de relatie. Respondenten benoemen een impact op de sfeer in het gezin, op de werksituatie, op de verdeling van huishoudelijke taken, op de financiële situatie en op de mate waarin men samen activiteiten kan doen.

Ik had liever een partner gehad die kon blijven werken, maar door gezondheidsproblemen al tien jaar thuis, en dat is financieel moeilijk om te dragen.

Ik zou het fijner vinden als hij wat socialer was en zelfverzekerder. Zijn ASS zorgt geregeld voor ergernis en frustraties in ons gezin.

Opvoeding als bron van spanning of onevenwicht (n = 29)

In 7.2 hebben we al besproken dat sommige respondenten een betere taakverdeling en meer steun van de partner in de zorg voor de kinderen willen. Bij 29 respondenten komen andere aspecten van de opvoeding aan bod als bron van spanning of onevenwicht¹³. Respondenten zouden liever wat meer eensgezind zijn over de opvoeding van de kinderen of ze hadden graag wat minder spanning hierover gehad. Sommigen hadden graag

¹³ Ook in de open vraag welke zaken gezinnen liever anders hadden gezien in de opvoeding, komen antwoorden naar voren over andere verwachtingen tussen de partners wat betreft opvoeding (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023).

wat meer betrokkenheid van de partner in de opvoeding gezien. Eén persoon had liever minder betrokkenheid van de partner in de ouderrol gezien.

Ik had liever meer communicatie zodat we meer op dezelfde hoogte zouden staan qua opvoeding van de kinderen.

Ik had liever dat hij meer mee zorgde voor de kinderen hun opvoeding. Nu heb ik het gevoel dat ik er alleen voor sta.

Ik had liever minder discussie rond bepaalde opvattingen i.v.m. opvoeding en praktische afspraken rond zorgkind.

Het gaat soms ook over spanningen in de nieuwe partnerrelatie van de ouder (n = 10).

Ik had liever meer ondersteuning bij zorg voor zijn kind en meer inspraak bij afspraken voor zijn kind.

Ik had liever meer aandacht voor de kinderen (partner is niet de vader).

Ik had liever gehad dat de stiefkinderen niet zo'n negatieve invloed hadden op onze partnerrelatie.

Ik had liever gehad dat zijn kinderen ons steunden. Pesterijen worden toegelaten (oudste dochter).

Verschillen in opvattingen (n = 9)

Naast de opvoeding, geeft men ook aan onderling te verschillen in visie, verwachtingen en opvattingen over andere thema's. De verschillen kunnen voortvloeien uit verschillen in culturele achtergrond of in de eigen opvoeding.

Different backgrounds (we are from different countries) makes that sometimes we see things different (menus, leisure activities, family relations) and this is sometimes difficult.

Ik had liever dezelfde visie over dromen in de toekomst.

Ik had liever gehad dat ze meer openstond voor maatschappelijke evoluties.

Werk als een bron van stress (n = 28)

Eerder kwam al aan bod dat de werksituatie de tijd voor elkaar in de weg kan staan. Ook ervaart men soms weinig steun in het huishouden of de zorg voor de kinderen omwille van het werk van de partner. Nog 28 andere respondenten vernoemen het werk als bron van stress in de partnerrelatie en/of het gezinsleven.

Een aantal respondenten ervaren meer stress omwille van het werk in de coronapandemie (n = 5).

Een perfecte relatie bestaat niet, ieder moet water bij de wijn doen. Toch voel ik sinds COVID meer druk op mijn schouders liggen, meer huishoudelijke taken + jobgerelateerde zaken moeten gecombineerd worden.

Ik had liever elkaar meer gezien doorheen de werkweek. We werken in de tegenovergestelde shift, dit voor opvang voor onze zoon te garanderen in deze moeilijke coronaperiode.

Ik had liever meer vrijheid gehad, maar is voornamelijk door het samen telewerken in deze coronacrisis.

Daarnaast hadden een aantal respondenten liever gezien dat hun partner minder tijd zou besteden aan zijn of haar job of dat hun partner gelukkiger was op zijn of haar job. Verder leggen jobonzekerheid en werkstress een druk op de partnerrelatie.

Ik had liever gehad dat één van de twee minder zou werken. Maar we willen elkaar niet afremmen in zijn/haar carrière en dat zorgt soms voor stress en zeer veel drukte.

Ik had liever minder stress en druk op onze relatie door combinatie voltijds werk, huishoudelijke taken, opvoeding van twee jonge kinderen.

Financiële kwesties (n = 19)

Voor sommige respondenten leggen financiële zorgen, al dan niet gelinkt aan COVID, werkloosheid of gezondheidsproblemen, een druk op de relatie. Ook het onevenwicht tussen partners in de financiële mogelijkheden of financiële kennis wordt aangehaald. Onenigheid omwille financiën komt eveneens aan bod. Respondenten willen meer financiële inbreng van de partner of minder ruzie over financiële zaken.

J'aurais préféré que notre situation financière elle soit mieux et que le COVID-19 n'aurait pas fait son apparition car c'est à cause de ça que beaucoup a changé entre nous.

Ik had liever een partner gehad die het financieel wat beter had. Hij moet erg zuinig leven, waardoor onze vrijetijdskeuzes erg bepaald zijn.

Familie (n = 4)

Drie respondenten geven aan dat de (relatie) met de schoonfamilie een druk op de partnerrelatie legt.

Ik had liever de relatie met mijn schoonouders positief ervaren (er is geen contact), dat zorgt soms voor onenigheid.

7.4 EEN ANDERE GEZINSSITUATIE

Een aantal respondenten hadden liever hun gezinssituatie anders gezien.

Latrelaties (n = 35)

35 respondenten geven een open antwoord over een latrelatie. Daarvan zouden 18 respondenten liever willen dat ze samenwoonden met hun partner, en acht respondenten zouden een kleinere afstand tussen beide willen. Men haalt aan elkaar meer te willen zien en vermeldt praktische en financiële nadelen van de latrelatie. Door samen te wonen zouden ze de relatiekwaliteit willen verbeteren. Eén keer wordt COVID aangehaald als reden voor de afstand. Verder geeft iemand aan te verlangen naar gezinshereniging en iemand anders zou liever een latrelatie gehad hebben.

Hij begrijpt niet dat ik alleen een latrelatie wil en door ex-partner enorme schrik heb om samen te wonen.

Ik had liever gehad dat het wat minder gepuzzel zou zijn voor de opvang van de kindjes doordat we twee huizen hebben en dus niet altijd samen zijn.

Ik had liever samengewoond. Dagdagelijks alles delen. Het alleen zijn op de dagen dat ik mijn partner niet zie valt me zeer zwaar.

Er is een complexiteit van kinderen. Zij heeft kinderen en ik ook. We wonen dus enkel samen als de kinderen er niet zijn. Dat is vervelend en duur.

Een andere levensloop (n = 17)

In 17 antwoorden zien we dat men graag iets anders had gezien in de levensloop. Men had elkaar liever op jongere leeftijd ontmoet, liever kinderen gehad, liever gehuwd geweest, een kleiner leeftijdsverschil gehad, of meer tijd gehad om elkaar te leren kennen voor het huwelijk of voor het krijgen van kinderen.

Ik had liever een kleiner leeftijdsverschil: mijn partner is reeds met pensioen en ik kan pas over negen jaar met pensioen.

I would have preferred to have taken a longer time before marrying, in order to better assess our deep differences and impacts in our lives.

Moeilijkheden na een scheiding (n = 16)

Een aantal partners vermelden moeilijkheden na een eigen scheiding of de scheiding van hun partner. Ze hadden liever geen kinderen uit een vorige relatie gehad, liever gehad dat de partner de eerste partner was, liever vroeger de beslissing genomen om te scheiden of de kinderen van de partner liever vaker gezien. Ook komen problemen in de relatie met de ex-partner meermaals aan bod, of ook de moeilijkheden omdat een scheiding nog maar recent achter de rug is.

Ik had liever gehad dat mijn partner meer op zijn strepen zou staan tegenover zijn ex-partner en moeder van mijn kind.

Ik had liever zijn kinderen vaker gezien (maar die wonen fulltime bij mama).

8 GEBRUIK VAN RELATIEONDERSTEUNING

De vragen over het gebruik van relatieondersteuning konden zowel voor de huidige als voor een vorige partnerrelatie worden ingevuld. Welk aandeel gezinnen heeft ooit relatieondersteuning gebruikt? Via een variantieanalyse gaan we na of er groepsverschillen zijn in het gebruik van relatieondersteuning. Vervolgens gaan we na of men relatieondersteuning heeft gebruikt in de huidige en/of de vorige partnerrelatie, van welk aanbod men gebruikt heeft gemaakt en in welke mate het aanbod heeft geholpen.

8.1 GEBRUIK VAN RELATIEONDERSTEUNING

Met de vraag *'Heeft u ooit gebruik gemaakt van voorlichting rond relaties, relatiebemiddeling, relatietherapie of een andere vorm van relatiebegeleiding?'* werd gepeild naar het gebruik van relatieondersteuning in de huidige of een vorige partnerrelatie, zowel bij respondenten met als zonder partnerrelatie. 17,2% maakte ooit gebruik van een vorm relatieondersteuning (n = 3.270) (zie tabel 9). Het gebruik van relatieondersteuning ligt hiermee hoger dan in 2016 (toen 12,8%). Na controle voor de gewijzigde steekproef, is het verschil echter niet zo groot en niet significant.

We stellen geen betekenisvolle verschillen vast in het gebruik van relatieondersteuning naar geslacht of naar gezinnen die subjectieve armoede ervaren.

Respondenten in een oudere leeftijdscategorie geven vaker gebruik van relatieondersteuning aan dan respondenten in een jongere leeftijdscategorie [χ^2 (3, 3270) = 20,95, p < 0,001]. Hetzelfde geldt voor gezinnen met een jongste kind tussen 6 en 18 jaar [χ^2 (4, 2898) = 34,09, p < 0,001].

Respondenten met een Belgische of EU⁺-herkomst geven vaker gebruik van relatieondersteuning aan (respectievelijk 18,5% en 20,3%) dan respondenten met een niet-EU⁺-herkomst (9,6%) [χ^2 (2, 3270) = 17,81, p <

0,001]. Respondenten met een islamitische geloofsovertuiging maken minder gebruik van relatieondersteuning (6,1%) dan respondenten met een christelijke (16,8%) of geen specifieke (20%) geloofsovertuiging [χ^2 (2, 3162) = 24,43, $p < 0,001$].

Bij hoger opgeleiden ligt het gebruik van relatieondersteuning (19,8%) hoger dan bij respondenten zonder diploma hoger onderwijs (14%) [χ^2 (1, 3152) = 15,48, $p < 0,001$].

Intacte gezinnen maakten minder gebruik van relatieondersteuning (9,5%) dan alleenstaande ouders (31,9%) en partners in een samengesteld gezin (30,8%) [χ^2 (2, 3062) = 261,18, $p < 0,001$]. Personen in een latrelatie maakten meer gebruik van relatieondersteuning (47,1%) dan personen die samenwonen met hun partner (12,3%) [χ^2 (1, 2582) = 179,96, $p < 0,001$].

Tabel 9. Gebruik van relatieondersteuning naar achtergrondkenmerken (percentages)

	gebruik van relatieondersteuning	n
Totaal	17,2	3.270
Leeftijd***		
jonger dan 35 jaar	10,7	549
35 - 44 jaar	17,8	1.137
45 - 54 jaar	19,0	1.177
55 jaar en ouder	20,7	407
Leeftijd jongste kind***		
0-2 jaar	10,2	519
3-5 jaar	14,1	352
6-11 jaar	20,6	722
12-17 jaar	21,0	696
18-24 jaar	17,7	655
Herkomst***		
België	18,5	2.626
EU+	20,3	292
niet-EU+	9,6	352
Religie***		
christelijk	16,8	1.641
islamitisch	6,1	174
geen (specifieke) geloofsovertuiging	20,0	1.347
Opleidingsniveau***		
geen diploma hoger onderwijs	14,0	1.279
diploma hoger onderwijs	19,8	1.873
Gezinsvorm***		
intacte gezinnen	9,5	2.084
alleenstaande ouders	31,9	590
samengestelde gezinnen	30,8	388
Samenwonen***		
samenwonende koppels	12,3	2.486
latrelaties	47,1	186

Significantieniveau: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$ (Pearson Chi-kwadraat).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

8.2 IN WELKE PARTNERRELATIE?

Aan de respondenten die ooit gebruik maakten van relatieondersteuning, werd de vraag gesteld: *'Wanneer heeft u gebruik gemaakt van voorlichting, bemiddeling, therapie of begeleiding?'*. 40,4% maakte gebruik van relatieondersteuning ter ondersteuning van de relatie met de huidige partner, 41,3% maakte in een vorige relatie met een andere partner gebruik van relatieondersteuning en 36,7% bij het beëindigen van de relatie met een vorige partner (n = 523). Meerdere antwoorden op deze vraag waren mogelijk.

Van de respondenten in intacte gezinnen die ooit relatieondersteuning hebben gebruikt, deed meer dan negen op tien dat in het kader van hun huidige relatie (91,4%). In mindere mate maakten ze gebruik van relatieondersteuning tijdens de vorige relatie met een andere partner (7,4%) of ter ondersteuning van het beëindigen van een vorige relatie (5,5%).

Van de alleenstaande ouders die ooit relatieondersteuning hebben gebruikt, deed de meerderheid dat tijdens de vorige relatie (65,9%) of ter ondersteuning van het beëindigen van een vorige relatie (58,6%). Maar ook 5% zocht ondersteuning in het kader van de huidige relatie. Het gaat om alleenstaande ouders die wel een partnerrelatie hebben, maar waarvan ze vinden dat deze partner niet tot het gezin behoort (zie 5.4.3).

Ook de respondenten in samengestelde gezinnen die ooit op relatieondersteuning beroep hebben gedaan, deden dit vooral tijdens de vorige relatie met een andere partner (48,4%) of ter ondersteuning van het beëindigen van een vorige relatie (44,9%). Meer dan één op vier (27%) gebruikte relatieondersteuning in de huidige relatie.

8.3 VAN WELK AANBOD MAAKT MEN GEBRUIK?

Aan dezelfde respondenten werd de vraag gesteld: *'Van welk aanbod heeft u gebruik gemaakt?'*. Meerdere antwoorden op deze vraag waren mogelijk. 17,6% heeft gebruik gemaakt van twee vormen van aanbod en 11,3% van drie of meer vormen van aanbod.

Van de respondenten die ooit gebruik gemaakt hebben van relatieondersteuning deed meer dan vier op vijf (81,6%) beroep op begeleiding door een psycholoog of therapeut. 20% was of is in begeleiding door een bemiddelaar en 7,5% door een dienst of voorziening in de hulpverlening. 12,9% had een gesprek met een huisarts (zie tabel 10).

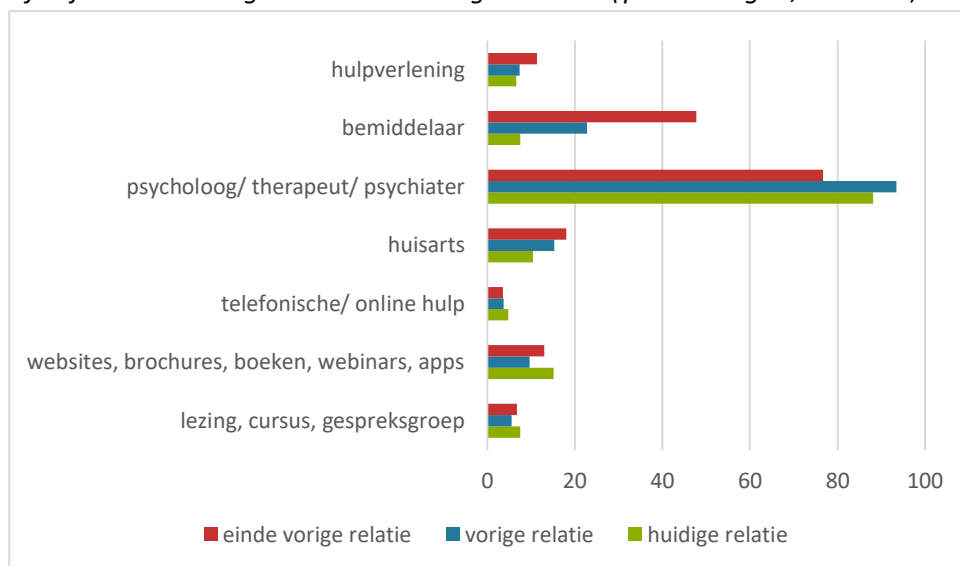
Tabel 10. Gebruik van een bepaalde vorm van relatieondersteuning bij respondenten die gebruik hebben gemaakt van relatieondersteuning (percentages, n = 549)

Van welk aanbod heeft u gebruik gemaakt?	%
Lezing, cursus of gespreksgroep	5,9
Informatie via websites, brochures, boeken, webinars, apps ¹⁴ ...	11,8
Telefonische of online hulpverlening	3,7
Gesprek met een huisarts	12,9
Psycholoog/ therapeut/ psychiater ¹⁵	81,6
(Ander) bemiddelaar	20,0
Dienst of voorziening in de hulpverlening aan gezinnen	7,5

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

In figuur 2 zien we verschillen in het profiel van het gebruikte aanbod naargelang het gaat om ondersteuning voor een huidige relatie, tijdens een vorige relatie met een andere partner, of bij het beëindigen van een vorige relatie. Bemiddeling of begeleiding door een dienst of voorziening in de hulpverlening komen meer naar voor bij het beëindigen van een relatie.

Figuur 2. Vorm van relatieondersteuning naar gebruik tijdens de huidige of een vorige relatie, of bij het beëindigen van een vorige relatie (percentages, n = 549)

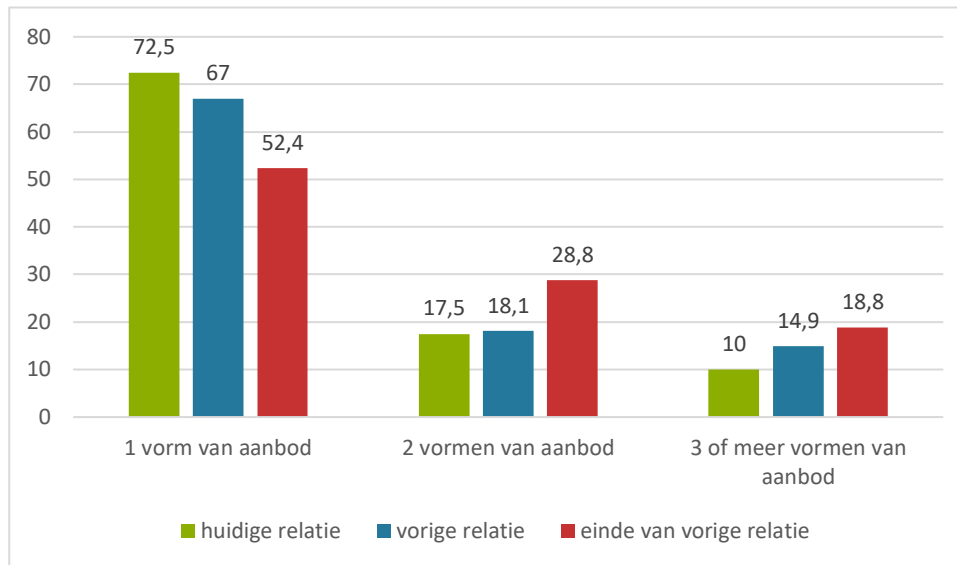
BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

Respondenten die relatieondersteuning hebben gebruikt in het kader van hun huidige partnerrelatie hebben minder verschillende vormen van aanbod gebruikt dan respondenten die hiervan gebruik maakten in een vorige partnerrelatie of bij het beëindigen van een relatie (zie figuur 3).

¹⁴ Webinars en apps zijn toegevoegd in de vragenlijst 2021. Dit brengt geen aanzienlijke verhoging met zich mee van het aantal respondenten dat hierop beroep doet (11,8 t.o.v. 9,6%).

¹⁵ Psychiater werd toegevoegd in de vragenlijst 2021.

Figuur 3. Aantal gebruikte vormen van relatieondersteuning naar gebruik tijdens de huidige of een vorige relatie, of bij het beëindigen van een vorige relatie (percentages, n = 549)

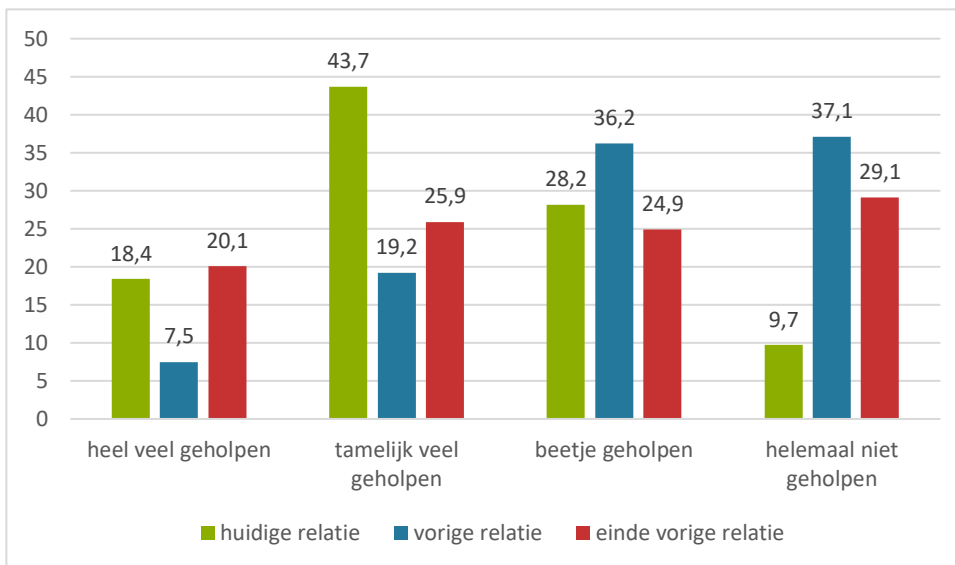
BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

8.4 MATE WAARIN HET AANBOD RELATIEONDERSTEUNING HEEFT GEHOLPEN

Indien gebruik gemaakt werd van een aanbod relatieondersteuning, werd de vraag gesteld: *'In welke mate heeft deze voorlichting, bemiddeling, therapie of begeleiding u geholpen?'*. Niet iedereen vindt dat het aanbod heeft geholpen: 13% zegt dat het aanbod heel veel heeft geholpen, 29,1% zegt dat het tamelijk veel heeft geholpen, 30,2% zegt dat het maar een beetje heeft geholpen en 27,7% zegt dat het helemaal niet heeft geholpen (n = 538).

Deze beoordeling verschilt naar de fase van de partnerrelatie waarin men van het aanbod gebruik heeft gemaakt (zie figuur 4). Van de respondenten die gebruik maakten van relatieondersteuning in het kader van de huidige partnerrelatie, zegt het merendeel dat het aanbod heeft geholpen: heel veel (18,4%), tamelijk veel (43,7%) of een beetje (28,2%). Van de respondenten die gebruik maakten van relatieondersteuning in het kader van een vorige partnerrelatie, zegt de grootste groep dat het aanbod maar een beetje (36,2%) of helemaal niet (37,1%) heeft geholpen.

Figuur 4. Mate waarin de relatieondersteuning heeft geholpen naar gebruik tijdens de huidige of vorige relatie, of bij het beëindigen van een vorige relatie (percentages, n = 538)

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

9 WAAROM GEBRUIKT MEN GEEN RELATIEONDERSTEUNING?

Bij de gezinnen die geen gebruik hebben gemaakt van relatieondersteuning, gaan we na welke redenen zij hiervoor aanhalen en of er groepsverschillen zijn in de redenen die worden aangegeven. Ook gaan we in op de rol van informele steun bij relatieproblemen.

9.1 REDENEN OM GEEN RELATIEONDERSTEUNING TE GEBRUIKEN

Aan de respondenten die nog nooit gebruik maakten van voorlichting rond relaties, relatiebemiddeling, relatietherapie of een andere vorm van relatiebegeleiding, werd gevraagd waarom¹⁶ aan de hand van de vraag: *‘Waarom gebruikte u geen voorlichting, bemiddeling, therapie of begeleiding ter ondersteuning van uw relatie met uw huidige of vorige partner?’*. Meerdere antwoorden waren mogelijk. De overgrote meerderheid (76,1%) van de respondenten antwoordde dat hij of zij geen behoefte aan dergelijk aanbod had. 16,6% zegt dat hij of zij voldoende hulp van vrienden of familie kreeg en 10,9% zegt dat men het zelf wilde oplossen (zie tabel 11).

¹⁶ Een aantal respondenten die wel reeds gebruik gemaakt hadden van relatieondersteuning, vulden deze vraag ook in. Deze respondenten hebben we niet weerhouden bij verdere analyse.

Tabel 11. Reden waarom geen gebruik werd gemaakt van relatieondersteuning (percentages, n = 2.604)

Redenen	
Ik had geen behoefte of het was niet nodig	76,1
Ik kreeg voldoende hulp van vrienden en familie	16,6
Ik kon voldoende terecht in boeken, folders, websites, webinars, apps	3,7
Ik kende dit hulpaanbod niet	3,3
Ik durfde de stap niet te zetten	2,6
Ik vond geen (gepast) aanbod in de buurt	0,6
Het is te duur (de kostprijs)	3,0
Mijn partner wilde niet	7,1
Ik/we wilde(n) het zelf oplossen	10,9
Ik geloofde niet dat men mij zou kunnen helpen	5,5
Ik vond het niet ernstig genoeg	4,0
Ik was bang voor de mening van anderen	0,7

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

86 respondenten vulden zelf een reden in. Sommige redenen konden ondergebracht worden in één van de vorige categorieën. Andere redenen die worden aangehaald, hangen in de eerste plaats samen met de aard van de relatieproblemen: er was sprake van partnergeweld, verslaving of een persoonlijkheidsstoornis; of de partner had een nieuwe relatie of ging vreemd. Daarnaast geven respondenten aan dat de relatie niet meer te redden viel/ valt, dat de partner de keuze maakte om de relatie te beëindigen of dat men zich niet bewust was van (de ernst van de) relatieproblemen. Ook geeft iemand aan de relatieproblemen niet met de partner te durven bespreken. Er zijn ook respondenten die ervoor kiezen om zelf therapie te volgen, zonder de partner. Ook vinden een aantal respondenten dat ze te jong waren om relatiebegeleiding te zoeken. Een aantal andere redenen hangen samen met slechte ervaringen met het aanbod, een te lange wachttijd, de taal, of men woonde in het buitenland.

9.2 VERSCHILLEN NAAR ACHTERGRONDKENMERKEN

Hiervoor selecteerden we enkel de personen die geen gebruik maakten van relatieondersteuning. We bespreken enkel de significante verschillen.

9.2.1 Geslacht

Mannen geven vaker aan dan vrouwen dat ze geen behoefte hebben aan relatieondersteuning. Vrouwen geven op hun beurt vaker aan dan mannen dat ze voldoende hulp kregen van familie en vrienden, dat ze geen (gepast) aanbod in de buurt vonden of dat hun partner niet wilde.

Tabel 12. Redenen om geen relatieondersteuning te gebruiken naar geslacht (percentages, n = 2.604)

	Mannen	Vrouwen
Ik had geen behoefte of het was niet nodig ***	80,7	71,8
Ik kreeg voldoende hulp van familie en vrienden ***	13,8	19,2
Ik vond geen (gepast) aanbod in mijn buurt *	0,2	0,8
Mijn partner wilde niet ***	4,2	9,7

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001 (Pearson Chi-kwadraat).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

9.2.2 Subjectieve beleving van armoede

Gezinnen die eerder tot zeer gemakkelijk kunnen rondkomen met het beschikbare gezinsinkomen, geven vaker aan geen behoefte aan relatieondersteuning te hebben. Gezinnen die eerder tot zeer moeilijk kunnen rondkomen met het inkomen, geven vaker aan het hulpaanbod niet te kennen of de stap niet te durven zetten. Ook de kostprijs is voor hen een grotere drempel.

Tabel 13. Redenen om geen relatieondersteuning te gebruiken naar subjectieve beleving van armoede (percentages, n = 2.520)

	Mate waarin men kan rondkomen met het beschikbare gezinsinkomen	
	eerder moeilijk tot zeer moeilijk	eerder gemakkelijk tot zeer gemakkelijk
Ik had geen behoefte of het was niet nodig ***	61,8	77,5
Ik kende het hulpaanbod niet *	6,3	3,1
Ik durfde de stap niet te zetten **	5,8	2,4
Het is te duur (de kostprijs) ***	7,3	2,7

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001 (Pearson Chi-kwadraat).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

9.2.3 Opleidingsniveau

Wie over een diploma hoger onderwijs beschikt, geeft vaker aan geen behoefte aan relatieondersteuning te hebben, de stap niet te durven zetten, het zelf te willen oplossen en het aanbod niet ernstig genoeg te vinden.

Tabel 14. Redenen om geen relatieondersteuning te gebruiken naar opleidingsniveau (percentages, n = 2.511)

	Diploma hoger onderwijs of universiteit	
	neen	ja
Ik had geen behoefte of het was niet nodig *	73,8	77,8
Ik durfde de stap niet te zetten **	1,5	3,5
Ik/we wilde(n) het zelf oplossen *	9,7	12,3
Ik vond het niet ernstig genoeg **	2,6	5,4

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001 (Pearson Chi-kwadraat).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

9.2.4 Herkomst

Gezinnen met een herkomst buiten de EU⁺ geven vaker aan voldoende terecht te kunnen in boeken, folders, websites en apps en het hulpaanbod niet te kennen. Gezinnen met een Belgische of een EU⁺-herkomst geven vaker aan dat de partner niet wilde of dat men niet geloofde dat het aanbod zou kunnen helpen.

Tabel 15. Redenen om geen relatieondersteuning te gebruiken naar herkomst (percentages, n = 2.604)

	Herkomst		
	België	EU ⁺	niet-EU ⁺
Ik kon voldoende terecht in boeken, folders, websites, webinars, apps *	3,2	2,6	5,9
Ik kende het hulpaanbod niet *	3,0	2,3	5,7
Mijn partner wilde niet *	7,2	9,3	4,6
Ik geloofde niet dat men mij zou kunnen helpen *	5,8	7,3	3,1

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001 (Pearson Chi-kwadraat).

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2021](#)

9.2.5 Religie

Gezinnen met een christelijke of islamitische geloofsovertuiging geven vaker aan dat ze geen behoefte aan relatieondersteuning hadden of dat het niet nodig was. Gezinnen zonder een specifieke geloofsovertuiging ervaren de kostprijs vaker als drempel, of wilden vaker de problemen liever zelf oplossen.

Tabel 16. Redenen om geen relatieondersteuning te gebruiken naar religie (percentages, n = 2.518)

	Geloofsovertuiging		
	christelijk	islamitisch	geen (specifieke)
Ik had geen behoefte of het was niet nodig *	77,9	79,2	73,8
Het is te duur (de kostprijs) **	2,6	0,5	4,1
Ik/we wilde(n) het zelf oplossen **	9,3	8,1	13,0

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001 (Pearson Chi-kwadraat).

BRON: [GEZINSENQUÊTE 2021](#)

9.3 DE ROL VAN INFORMELE STEUN

Voldoende hulp krijgen van vrienden en familie, is één van de aangehaalde redenen om geen gebruik te maken van relatieondersteuning (zie 9.1). In de gezinsenquête wordt in de rubriek 'uw sociaal leven' gepeild naar de grootte van het sociaal netwerk: bij hoeveel mensen kan men terecht voor hulp en steun (ouders, schoonouders, kinderen, zussen/broers, burens, vrienden en collega's). Ook wordt voor verschillende gezinsthema's gevraagd in welke mate men zich door deze mensen gesteund voelt, met als eerste item: 'bij zorgen over uw relatie of problemen in uw relatie'. Meer dan de helft van de respondenten voelt zich bij zorgen over of problemen in de relatie heel veel of tamelijk veel door anderen gesteund. 18% voelt zich helemaal niet gesteund, en 26,7% een beetje.

We gingen na of het ervaren van informele steun verschilt naar een aantal achtergrondkenmerken (zie tabel 17). Verschillen naar opleidingsniveau bleken niet meer significant na het controleren voor subjectieve armoede. Deze worden niet in de tabel weergegeven.

Vrouwen voelen zich meer gesteund door anderen dan mannen [χ^2 (3, 2932) = 95,48, $p < 0,001$]. Ook leeftijd speelt een rol. Naarmate men ouder wordt, voelt men zich minder gesteund [χ^2 (9, 2932) = 99,37, $p < 0,001$]. Wie subjectieve armoede ervaart, voelt zich dubbel zo vaak (helemaal) niet gesteund door het sociaal netwerk dan wie rondkomt met het gezinsinkomen [χ^2 (3, 2864) = 35,95, $p < 0,001$].

Er zijn ook verschillen naar gezinsvorm. Gehuwde koppels ervaren minder steun dan ongehuwde koppels [χ^2 (3, 2348) = 45,49, $p < 0,001$]. Koppels in een samengesteld gezin ervaren meer steun dan intacte gezinnen [χ^2 (3, 2303) = 25,99, $p < 0,001$]. Alleenstaande ouders in een latrelatie ervaren meer steun dan samenwonende koppels [χ^2 (3, 2490) = 13,06, $p < 0,01$], maar dit verband verdwijnt als we andere factoren in rekening brengen.

Tot slot voelen koppels met een Belgische of een EU+-herkomst zich meer gesteund door anderen dan koppels met een herkomst buiten de EU [χ^2 (6, 2932) = 42,90, $p < 0,001$]. Koppels met een islamitische geloofsovertuiging voelen zich vaker helemaal niet gesteund door anderen dan koppels met een christelijke of geen specifieke geloofsovertuiging [χ^2 (6, 2853) = 22,79, $p < 0,001$], al valt dit verschil gedeeltelijk door herkomst te verklaren.

Is het daadwerkelijk zo dat het ervaren van informele steun een reden is om geen gebruik te maken van relatieondersteuning? Een logistische regressieanalyse geeft een ander resultaat: naarmate men meer informele steun ervaart bij relatieproblemen, stijgt ook de kans op het gebruik van relatieondersteuning ($\beta = 0,12$, $p < 0,05$). Wellicht moedigt het informele netwerk aan om professionele ondersteuning te zoeken (zie ook Buffel e.a., 2014).

Tabel 17. Steun van het sociale netwerk bij zorgen over of problemen in de partnerrelatie, naar achtergrondkenmerken (percentages)

Mate van ervaren steun van het sociale netwerk					
	(helemaal)	een beetje	tamelijk	heel veel	n
	niet	maar	veel		
Totaal	18,0	26,7	38,1	17,2	2.932
Geslacht ***					
mannen	22,8	29,4	34,6	13,2	1.107
vrouwen	13,6	24,3	41,3	20,9	1.825
Leeftijd ***					
jonger dan 35 jaar	10,9	24,4	41,4	23,2	518
35-44 jaar	15,4	26,0	40,4	18,2	1.070
45-54 jaar	20,9	28,7	35,7	14,7	1.031
55 jaar en ouder	30,9	26,9	31,2	11,0	313
Mate waarin men kan rondkomen met het beschikbare gezinsinkomen (subjectieve armoede) ***					
eerder moeilijk tot zeer moeilijk	32,5	25,0	25,9	16,7	197
eerder gemakkelijk tot zeer gemakkelijk	16,9	27,0	39,1	17,0	2.667
Gehuwd of ongehuwd ***					
gehuwde koppels	19,0	31,0	35,9	14,1	1.653
ongehuwde koppels	12,8	21,7	47,0	18,4	695
Gezinsvorm ***					
intact gezin	17,4	29,9	38,0	14,7	1.937
samengesteld gezin	14,1	18,4	50,4	17,1	366
Samenwonen **					
samenwonende koppels	16,7	28,0	39,9	15,3	2.309
latrelaties	12,4	21,3	41,6	24,8	181
Herkomst ***					
België	15,2	27,3	40,2	17,3	2.379
EU+	19,8	22,5	39,9	17,8	253
niet-EU+	29,4	27,0	27,0	16,6	300
Religie***					
christelijk	17,5	27,8	38,7	16,0	1.465
islamitisch	28,3	26,0	24,7	21,1	148
geen specifieke geloofsovertuiging	16,0	25,7	40,5	17,8	1.240

Significantieniveau: *p < 0,05; **p < 0,01; *** p < 0,001 (Pearson Chi-kwadraat).

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

9.4 KEUZE VOOR RELATIEONDERSTEUNING IN DE TOEKOMST

De open vraag 'Mocht u in de toekomst gebruik willen maken van voorlichting rond relaties, relatiebemiddeling, relatietherapie of een andere vorm van relatiebegeleiding, welk soort aanbod zou u verkiezen? Waarom?' kon aangevuld worden met 'Ik zou...'. Deze vraag werd door 1.278 respondenten beantwoord. De vraag werd ingevuld door respondenten die momenteel geen relatie hebben (n = 218), respondenten in een intact gezin (n = 792), alleenstaande ouders met een partnerrelatie (n = 66), respondenten in een samengesteld gezin (n = 170) en respondenten die een relatie hebben in een gezin zonder kinderen (n = 32).

Verschillende respondenten antwoorden dat ze geen gebruik willen maken van relatieondersteuning (n = 131), dat de vraag niet van toepassing is (n = 84) of dat ze het niet weten (n = 111). Sommigen geven aan dat ze geen partner meer willen (n = 4). Verder antwoorden een aantal respondenten dat ze het zelf zouden willen oplossen (n = 19). Sommige respondenten zouden hun keuze laten afhangen van de situatie die zich op dat moment stelt (n = 23) of zouden dan op zoek moeten gaan naar een geschikt aanbod (n = 22). Eén persoon zou het ziekenfonds raadplegen om dat aanbod op te sporen. Er zijn tien respondenten die een specifiek thema naar voor schuiven waar ze relatieondersteuning voor zouden kunnen gebruiken (bijv. de impact van het krijgen van kinderen op de partnerrelatie, communicatie over gevoelige thema's, bindingsangst, echtscheiding, samengesteld gezin, partnergeweld, trauma).

In tabel 18 geven we een overzicht van de antwoorden van respondenten die een bepaalde vorm van aanbod zouden verkiezen. Er zijn 33 respondenten die een combinatie van vormen in hun antwoord aangeven. Deze antwoorden werden telkens bij de desbetreffende categorie toegevoegd. Enerzijds geven respondenten antwoorden over de aard van het aanbod dat ze verkiezen, anderzijds geven respondenten antwoorden over hun voorkeur door wie dit moet worden aangeboden. Globaal genomen kiest de overgrote meerderheid voor een gespecialiseerd aanbod (therapie, een psycholoog of seksuoloog). Dit wordt gevolgd door een groep die begeleiding of bemiddeling verkiest (soms gespecificeerd als relatiebemiddeling, begeleiding door een CAW of religieuze of spirituele begeleiding). Daarna komen online ondersteuning, ondersteuning door het informele netwerk, de huisarts, boeken, cursussen, gespreksgroepen, lezingen, voorlichting en telefonische hulp in de antwoorden van de respondenten naar voren.

Tabel 18. Keuze voor relatieondersteuning in de toekomst (open vraag)

Welk soort aanbod zou u verkiezen?		n
Soort aanbod?	therapie	425
	bemiddeling	30
	begeleiding	41
	relatiebemiddeling	14
	religieuze of spirituele begeleiding	3
	online (websites, webinars, ...)	46
	boeken	17
	cursus, gespreksgroep of lezing	12
	voorlichting	3
	telefonische hulp	1
	Door wie?	psycholoog
seksuoloog		6
CAW		9
informele netwerk		33
huisarts		26

BRON: GEZINSENQUÊTE 2021

10 SAMENVATTEND BESLUIT EN BELEIDSAANBEVELINGEN

Grote meerderheid rapporteert een positieve beleving van de partnerrelatie

De grote meerderheid van de respondenten toont een grote mate van onderlinge overeenstemming, een stabiele relatie met weinig conflict, doen geregeld samen activiteiten en voeren regelmatig samen gesprekken. De tevredenheid met de partnerrelatie is hoog met een gemiddelde score van 8,6 op een schaal van 0 (zeer ontevreden) tot 10 (zeer tevreden). De meerderheid van de respondenten voelt zich erg gesteund door de partner op verschillende domeinen. Negen op de tien voelt zich tamelijk veel of heel veel gesteund door de partner bij de opvoeding van en de zorg voor de kinderen en bij zorgen over of problemen met gezondheid.

Een minderheid van de respondenten rapporteert elementen die kunnen bijdragen aan een lagere relatiekwaliteit. Zo rapporteert bijna een derde van de respondenten minstens één keer per maand op elkaars zenuwen te werken. Eén vierde van de respondenten is het niet altijd eens met de partner over hun seksuele relatie. Eén op de vijf voert niet elke maand met zijn of haar partner een diepgaand gesprek. Eén vijfde van de respondenten voelt zich maar een beetje of helemaal niet gesteund door de partner bij huishoudelijke taken en het opnemen van mantelzorg.

Vrouwen, ongehuwden, gezinnen in armoede en hoger opgeleiden beleven hun partnerrelatie minder positief

We stellen vast dat de relatietevredenheid hoger is voor mannen dan voor vrouwen. Mannen ervaren ook meer steun in de partnerrelatie dan vrouwen. Dit komt overeen met resultaten uit eerder onderzoek (Orathinkal & Vansteenwegen, 2007, Van Laningham, 2001; Whiteman e.a., 2007; Verhofstadt e.a., 2007).

Gehuwde mannen en vrouwen ervaren een hogere relatiekwaliteit en -tevredenheid in de partnerrelatie dan ongehuwd samenwonende koppels. Ook deze bevinding komt overeen met eerder onderzoek. In de Gender and Generations Survey, een studie in een aantal Europese landen bij 18- tot 55-jarigen, blijkt een lagere relatietevredenheid van ongehuwde samenwoners ten opzichte van gehuwden robuust na controle voor al dan niet aanwezigheid van (stief)kinderen, relatieduur, leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. In landen waar ongehuwd samenwonen vaker voorkomt, is het verschil tussen ongehuwde samenwoners en gehuwden kleiner dan in landen waar samenwonen weinig voorkomt (Aarskaug Wiik e.a., 2012).

Gezinnen die (zeer) moeilijk rondkomen met het gezinsinkomen, scoren lager op alle bevraagde aspecten van de beleving van de partnerrelatie dan gezinnen die (zeer) gemakkelijk rondkomen. Deze conclusie komt overeen met internationaal onderzoek over de negatieve invloed van financiële stress op relatiekwaliteit en relatiestabiliteit (Conger e.a., 2010).

Hoewel een hoger opleidingsniveau globaal genomen samenhangt met een betere financiële situatie, zien we dat hoger opgeleiden minder tevreden zijn met en een lagere kwaliteit ervaren van de partnerrelatie dan wie geen diploma hoger onderwijs heeft. In Nederlands onderzoek kwam men tot gelijkaardige resultaten, wat men toeschrijft aan attitudes omtrent gezinnen die gelinkt zijn aan opleidingsniveau (Van den Troost e.a., 2006). Een andere hypothese stelt dat hoogopgeleide vrouwen met kinderen meer ouderlijke stress ervaren, onder andere omwille van carrièrekansen, wat op zijn beurt een impact heeft op de partnerrelatie (Twenge e.a., 2003). We merken op dat gevoelens van isolatie in de opvoeding eveneens hoger zijn bij hoger opgeleide gezinnen: hoger opgeleiden ervaren dus een grotere impact van het zorgen voor kinderen op de tijd met de partner, met vrienden en voor wat men graag doet (Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023).

De beleving van de partnerrelatie verschilt doorheen de levensloop

In literatuur stellen we vast dat oudere generaties doorgaans meer tevreden zijn met hun partnerrelatie dan jongere generaties (Umberson e.a., 2005; VanLaningham e.a., 2001). Dit wordt hier slechts ten dele bevestigd. De resultaten verschillen naar de dimensies van relatiekwaliteit en -tevredenheid. Jongere generaties ervaren een hogere mate van cohesie, een hogere relatietevredenheid en meer steun van de partner. Respondenten met volwassen kinderen ervaren daarentegen een hogere mate van satisfactie dan respondenten met jongere kinderen. Deze subschaal peilt naar de mate van conflict, en naar de intentie om samen te blijven met de huidige partner en hoe vaak men spijt heeft van de relatie. Hier kan een selectie-effect optreden. We kunnen immers veronderstellen dat jongere respondenten vaker in de toekomst nog zullen beslissen om uit elkaar te gaan, terwijl de oudere respondenten die in de steekproef zijn vertegenwoordigd, reeds beslist hebben om samen te blijven. Verder scoren ouders met volwassen kinderen het hoogst wat betreft de beleving van relatiekwaliteit. Internationaal onderzoek toont tegenstrijdige resultaten over het effect van inwonende volwassen kinderen op de relatiekwaliteit. Sommige studies stellen een afname in relatiekwaliteit vast ten opzichte van eerdere fasen (Gorchoff e.a., 2008; Umberson e.a., 2005), terwijl andere studies geen impact van inwonende, volwassen kinderen vinden (Ward & Spitze, 2004).

In tegenstelling tot internationale literatuur (Hirschberger, 2009; Whiteman e.a., 2007) vinden we niet dat ouders met adolescenten kinderen de laagste relatietevredenheid hebben. De satisfactie van respondenten met een jongste kind onder de drie jaar is lager dan de satisfactie van respondenten met tieners. We merken wel op dat de gezinsenquête een cross-sectioneel en geen longitudinaal onderzoek is. Tegelijkertijd zien we ook elders in de gezinsenquête een kwetsbaarheid van gezinnen met jongere kinderen, onder andere wat betreft het ervaren van isolatie in de opvoeding, vitaliteit, de combinatie arbeid en gezin, en de tijd die men moet besteden aan taken voor de dagelijkse zorg (Audenaert, 2023; Bronselaer, 2023; Dupont & Vancoppenolle, 2023; Vancoppenolle, Dupont & Nys, 2023).

Wie in een samengesteld gezin leeft, ervaart een hogere relatiekwaliteit dan wie in een intact gezin leeft. Dit komt overeen met bevindingen uit onderzoek in Vlaanderen (Orathinkal, & Vansteenwegen, 2007), maar gaat in tegen resultaten uit internationaal onderzoek (Coleman e.a., 2000).

Wie een latrelatie heeft, is minder tevreden met de partnerrelatie en ervaart minder steun van de partner dan samenwonende respondenten. Het niet (kunnen) samenwonen brengt heel wat praktische problemen met zich mee en maakt ook dat men minder tijd met elkaar kan doorbrengen.

Herkomst en religie

Gezinnen met een niet-EU+-herkomst ervaren een hogere satisfactie in de partnerrelatie dan gezinnen met een Belgische of EU+-herkomst.

Wie een islamitische geloofsovertuiging heeft, ervaart een hogere relatiekwaliteit en -tevredenheid dan wie geen specifieke geloofsovertuiging heeft. Dit lijkt overeen te stemmen met bevindingen uit onderzoek in de Verenigde Staten waar betrokkenheid in religie positief bijdraagt aan relatiekwaliteit (Wolfinger & Wilcox, 2008).

Wat zou men graag anders zien in de partnerrelatie?

Op een open vraag *'Welke zaken in uw relatie had u graag anders gezien?'* gaven respondenten een aantal aandachtspunten of werkpunten voor hun relatie: ze willen meer tijd aan de partnerrelatie spenderen, elkaar meer aandacht of affectie geven, of beter met elkaar communiceren. Andere respondenten hadden liever meer steun gekregen van de partner in het huishouden of in de zorg voor de kinderen. Andere mogelijke bronnen van conflict, spanning en onevenwicht die worden opgesomd zijn persoonskenmerken van de partner, de mentale of fysieke gezondheid van één van de of beide partners, de opvoeding, verschillende opvattingen, het werk, de financiën, de familie of moeilijkheden na een scheiding.

De beleving van de partnerrelatie en andere levensdomeinen

Het valt op dat respondenten in de open antwoorden vaak verwijzen naar thema's die elders aan bod komen in de gezinsenquête. Ze vernoemen bijvoorbeeld de opvoeding, de taakverdeling, de werksituatie en de gezondheid als factoren die een impact hebben op de partnerrelatie. Dit onderzochten we ook kwantitatief, op basis van een selectie van variabelen die zicht geven op de beleving van de opvoeding, de beleving van de combinatie gezin en arbeid, de beleving van de verdeling van zorg- en huishoudelijke taken en de mentale gezondheid. Daaruit blijkt ontevredenheid met de verdeling van de zorg- en de huishoudelijke taken matig samen te hangen met een negatieve beleving van de partnerrelatie. Zich geïsoleerd voelen in de opvoeding, ontevredenheid in de opvoeding en een slechte psychische gezondheid hangen eveneens samen met een negatievere beleving van de partnerrelatie. De opvoeding als verrijkend ervaren, de tevredenheid met de combinatie gezin en arbeid en zich energiek voelen, hangen in beperkte mate samen met een positieve beleving van de partnerrelatie. De opvoeding als belastend ervaren, hangt in beperkte mate samen met een negatieve beleving van de partnerrelatie. Er is geen rechtstreeks verband tussen de beleving van de partnerrelatie en de eigen werkuren en die van de partner.

Meerderheid merkt geen veranderingen in de partnerrelatie sinds de coronapandemie

In vergelijking met de gezinsenquête van 2016, zijn de scores op consensus en cohesie in 2021 toegenomen. Dit zou erop kunnen wijzen dat voor een deel van de gezinnen de maatregelen die gepaard gingen met de coronapandemie, ervoor hebben gezorgd dat er meer tijd is vrijgekomen om samen met de partner door te brengen. Hier treedt mogelijk een selectie-effect op: de partners die uit elkaar zijn gegaan gedurende de coronapandemie zijn niet meer vertegenwoordigd in de gegevens over de partnerrelatie.

Vergeleken met de situatie vóór de pandemie, zegt zeven op de tien dat het even goed gaat met de partnerrelatie. Bijna 18% zegt dat het (veel) beter gaat, tegenover 10% die zegt het (veel) minder goed gaat. Dit komt overeen met bevindingen uit Nederlands onderzoek na de eerste acht maanden coronacrisis (Kluwer, 2021). Het geeft een positiever beeld dan onderzoek in Vlaanderen na de eerste weken van de coronacrisis, waarbij 17% aangaf dat de partnerrelatie was verslechterd (Dewispelaere & Emmerly, 2020).

Respondenten die in armoede leven geven meer uiteenlopende antwoorden op deze vraag: zowel het aandeel dat vindt dat de relatie beter is geworden, als het aandeel dat vindt dat de relatie minder goed gaat, is groter dan bij gezinnen die gemakkelijk rondkomen met het gezinsinkomen.

Respondenten met niet-EU+-herkomst geven vaker aan dat de relatie is verbeterd dan respondenten met een Belgische of een EU+-herkomst. Hetzelfde geldt voor respondenten met een islamitische geloofsovertuiging in vergelijking met respondenten met een christelijke of geen specifieke geloofsovertuiging.

Gebruik van relatieondersteuning

17% van de gezinnen maakte ooit gebruik van voorlichting rond relaties, relatiebemiddeling, relatietherapie of een andere vorm van relatiebegeleiding ter ondersteuning van de huidige partnerrelatie, van de relatie met de vorige partner of bij het beëindigen van de relatie met de vorige partner. Relatieondersteuning werd vaker gebruikt door oudere respondenten, respondenten met een Belgische of EU+-herkomst en hoger opgeleiden. Het wordt minder vaak gebruikt door respondenten met een islamitische geloofsovertuiging en intacte gezinnen.

Wanneer beroep gedaan wordt op relatieondersteuning, maakt men het vaakst gebruik van een psycholoog of therapeut. Op de tweede plaats komt een bemiddelaar. Bijna dan één op de drie maakte gebruik van twee of

meer vormen van aanbod. Als men gebruik maakte van relatieondersteuning in het kader van de huidige partnerrelatie, vindt meer dan zes op de tien dat de ondersteuning heel veel of tamelijk veel heeft geholpen.

Redenen om geen gebruik te maken van relatieondersteuning verschillen naar achtergrondkenmerken

De meest aangehaalde reden om geen gebruik van te maken van relatieondersteuning is omdat men geen behoefte ervaart of het niet nodig is. De redenen verschillen naar achtergrondkenmerken. Mannen geven vaker aan dan vrouwen dat ze geen behoefte hebben aan relatieondersteuning. Hetzelfde geldt voor gezinnen die kunnen rondkomen met het beschikbare inkomen, respondenten met een diploma hoger onderwijs en gezinnen met een christelijke of islamitische geloofsovertuiging. De tweede meest voorkomende reden is dat men voldoende hulp kreeg van familie en vrienden. Vrouwen geven dit vaker aan als reden. De derde reden is dat men het zelf wilde oplossen. Wie over een diploma hoger onderwijs beschikt en geen specifieke geloofsovertuiging heeft, geeft dit vaker als reden aan.

De volgende redenen worden door minder dan één op de tien respondenten aangekruist. Vrouwen geven vaker aan dan mannen dat ze geen (gepast) aanbod in de buurt vonden of dat hun partner niet wilde. Gezinnen die (zeer) moeilijk kunnen rondkomen met het inkomen, geven vaker aan het hulpaanbod niet te kennen of de stap niet te durven zetten. Ook de kostprijs is voor hen een grotere drempel. Wie over een diploma hoger onderwijs beschikt, zegt vaker de stap niet te durven zetten, en het aanbod niet ernstig genoeg te vinden. Gezinnen met een herkomst buiten de EU+ geven vaker aan voldoende terecht te kunnen in boeken, folders, websites en apps; en het hulpaanbod niet te kennen. Gezinnen met een Belgische of een EU+-herkomst geven vaker aan dat de partner niet wilde of dat men niet geloofde dat het aanbod zou kunnen helpen. Gezinnen zonder een specifieke geloofsovertuiging ervaren de kostprijs vaker als drempel.

Rol van informele steun

Meer dan de helft van de respondenten voelt zich bij zorgen over of problemen in de relatie heel veel of tamelijk veel door anderen gesteund. Vrouwen voelen zich meer gesteund door anderen dan mannen. Ook leeftijd speelt een rol. Naarmate men ouder wordt, voelt men zich minder gesteund. Wie aangeeft moeilijk rond te komen met het gezinsinkomen, voelt zich dubbel zo vaak (helemaal) niet gesteund door het sociaal netwerk dan wie rondkomt met het gezinsinkomen. Er zijn ook verschillen naar gezinsvorm. Gehuwde koppels ervaren minder steun dan ongehuwde koppels. Koppels in een samengesteld gezin ervaren meer steun dan intacte gezinnen. Tot slot voelen koppels met een Belgische of een EU+-herkomst zich meer gesteund door anderen dan koppels met een herkomst buiten de EU.

Naarmate men meer informele steun ervaart bij relatieproblemen, stijgt ook de kans op het gebruik van relatieondersteuning. Wellicht moedigt het netwerk aan om professionele ondersteuning te zoeken (zie ook Buffel e.a., 2014).

De grootte van het sociale netwerk en het ervaren van informele steun bij relatieproblemen hangen slechts zeer beperkt samen met de kwaliteit van en de tevredenheid over de partnerrelatie.

Beleidsaanbevelingen

In de meeste gezinnen is er een positieve beleving van de partnerrelatie en vormt de partner een belangrijke bron van steun. Een positievere beleving van de partnerrelatie hangt samen met een positievere beleving van de opvoeding en een betere mentale gezondheid. In gezinsondersteuning is het van belang om een link te maken tussen deze verschillende levensdomeinen. Dit vraagt de competentie van gezinsondersteuners, bijvoorbeeld in de Huizen van het Kind, om ook de partnerrelatie van ouders bespreekbaar te maken. Daarbij dienen ze sensitief te zijn voor de verschillende beleving van partnerrelaties in verschillende gezinnen.

De gezinnen die moeilijk rondkomen met hun gezinsinkomen ervaren een minder positieve beleving van hun partnerrelatie dan gezinnen die gemakkelijk rondkomen. Tegelijkertijd zegt deze groep vaker het hulpaanbod niet te kennen, de stap niet te durven zetten of de kostprijs als een drempel te ervaren. Ook voor gezinnen met een niet-EU+-herkomst is het aanbod minder gekend. Bovendien zijn het de gezinnen die moeilijk rondkomen en gezinnen met een niet-EU+-herkomst die zich minder gesteund voelen door anderen bij relatieproblemen dan gezinnen die gemakkelijk rondkomen en gezinnen met een Belgische/ EU+-herkomst. Daarom dient de overheid in te zetten op een voldoende toegankelijk en betaalbaar aanbod aan relatieondersteuning. Aanbieders kunnen hun aanbod beter bekendmaken bij en afstemmen op gezinnen in armoede en gezinnen met migratieachtergrond. Het is ook van belang om in te zetten op het versterken van de netwerken rond gezinnen en het bevorderen van informele steun.

In open antwoorden komt vaak terug dat men te weinig tijd ervaart voor de partnerrelatie, voor het gezin of voor zichzelf. Relatie- en gezinsondersteuning kan niet los gezien worden van de bredere context. Gezinnen ervaren dat ze hard moeten werken om het financieel haalbaar te houden en dat dit ten koste gaat van een leefbare werk-privé balans en tijd voor partner- en gezinsrelaties. Dit vraagt van de overheid om blijvend in te zetten op werkbaar werk.

11 REFERENTIES

- Aarskaug Wiik, K., Keizer, R. & Lappegard, T. (2012). Relationship quality in marital and cohabitating unions across Europe. *Journal of Marriage and Family*, 74, 389-398.
- Audenaert, V. (2020) Gezinsenquête 2016: Samengestelde gezinnen in Vlaanderen. Samengestelde gezinnen in Vlaanderen over hun gezinsamenstelling, de relatie met de partner, het opvoeden van de (stief)kinderen, hoe ze gezin en werk combineren, hun welbevinden en de sfeer in het gezin. www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. (2022) *Gezinsenquête 2021: Methodologisch Rapport*. www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. & Stuyck, K. (2018) *Gezinsenquête 2016: Methodologisch Rapport*. www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. (2022) *Gezinsenquête 2021: Wie nam deel aan de gezinsenquête?* www.gezinsenquête.be
- Audenaert, V. (2023) *Gezinsenquête 2021: De taakverdeling thuis. Gezinnen in Vlaanderen over wie welke soort gezinstaken op zich neemt en hoe tevreden ze zijn met de verdeling van de gezinstaken*. www.gezinsenquête.be
- Anderson, S.R., Tambling, R.B., Huff, S.C., Heafner, J., Johnson, L.N. & Ketring, A. (2014). The development of a reliable change index and cutoff for the revised dyadic adjustment scale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 40(4), 525-534. doi: 10.1111/jmft.12095
- Bradbury, T.N., Fincham, F.D. & Beach, S.R.H. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and the Family*, 62(4), 964–980. doi:10.1111/j.1741-3737.2000.00964.x
- Bronselaer, J. (2023). *Gezinsenquête 2021: Gezondheid en de sfeer in het gezin*. www.gezinsenquête.be
- Buffel, V., Colman, E., & Bracke, P. (2014). Het professioneel zorg- en psychofarmacagebruik van gescheiden vrouwen en mannen: wat is de rol van informele steun? *Relaties en Nieuwe Gezinnen*, 4(2), pp. 1-33.

- Busby, D.M., Crane, D.R., Christensen, C. & Larson, J.H. (1995). A revision of the dyadic adjustment scale for use with distressed and nondistressed couples: construct hierarchy and multidimensional scales. *Journal of Marital and Family Therapy*, 21, 289-308.
- Carlson, D.S., Thompson, M.J., Crawford, W.S. & Kacmar, K.M. (2019). Spillover and crossover of work resources: A test of the positive flow of resources through work-family enrichment. *Journal of Organizational Behavior*, 40, 709-722. doi: 10.1002/job.2363
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences (2e ed.)*. Hillsdale, MI: Erlbaum.
- Coleman, M., Ganong, L. & Fine, M. (2000). Reinvestigating remarriage: Another decade of progress. *Journal of Marriage and the Family*, 62, 1288–1307. doi:10.1111/j.1741-3737.2000.01288.x
- Conger, R.D., Conger, K.J. & Martin, M.J. (2010). Socioeconomic Status, Family Processes, and Individual Development. *Journal of Marriage and Family*, 72, 685-704. doi: 10.1111/j.1741-3737.2010.00725.x
- Corijn, M. (2018). Partnerschap en ouderschap in het Vlaamse en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. In K. Emmery & D. Luyten (Eds.), *Partners in tijden van ouderschap. Ouders en relaties in gezinnen vandaag* (pp. 51-70). Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- De Mol, J., & Buysse, A. (2008). The phenomenology of children's influence on parents. *Journal of Family Therapy*, 30, pp.163-193.
- Dupont, G. & Vancoppenolle, D. (2023) *Gezinsenquête 2021: De combinatie gezin en werk. Gezinnen in Vlaanderen over gezinsvriendelijke maatregelen van werkgevers, praktische regelingen voor de kinderen, de invloed van het werk op het gezin en (de tevredenheid over) de combinatie gezin en werk.* www.gezinsenquête.be
- Dewispelaere, J. & Emmery, K. (2020). Partnerrelatie in tijden van corona. Kenniscentrum Gezinswetenschappen. <https://kcgezinswetenschappen.be/nl/corona-impact-op-gezinnen>
- Emmery, K. (2013). *Studie relatieondersteunend aanbod in Vlaanderen*. Schaarbeek: Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen.
- Gorchoff, S. M., John, O. P. & Helson, R. (2008). Contextualizing change in marital satisfaction during middle age: An 18-year longitudinal study. *Psychological Science*, 19(11), 1194-1200. doi:10.1111/j.1467-9280.2008.02222.x
- Grych, J. H. (2002). Marital relationships and parenting. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting* (Vol. 4, pp. 231–252). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Hirschberger, G., Srivastava, S., Marsh, P., Cowan, C. P. & Cowan, P. A. (2009). Attachment, marital satisfaction, and divorce during the first fifteen years of parenthood. *Personal Relationships*, 16, 401-420. doi:10.1111/j.1475-6811.2009.01230.x
- Fincham, F. D., & Beach, S. R. H. (2010). Marriage in the new millennium: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 630–649. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00722.x
- Kluwer, E. S. (2018). De transitie naar het ouderschap: veranderingen in de partnerrelatie. In K. Emmery, & D. Luyten (Eds.), *Partners in tijden van ouderschap: ouders en relaties in gezinnen vandaag* (pp. 177-188). Garant-Uitgevers.
- Kluwer, E. (2021). *Relatie- en gezinsproblematiek, zorgmijding en preventie tijdens en na COVID-19*. ZonMW. <https://www.zonmw.nl/nl/over-zonmw/coronavirus/programmas/project-detail/covid-19-programma/relatie-en-gezinsproblematiek-zorgmijding-en-preventie-tijdens-en-na-covid-19/>
- Orathinkal, J. & Vansteenwegen, A. (2007). Do Demographics Affect Marital Satisfaction? *Journal of Sex & Marital Therapy*, 33, 73-85.

- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15–28.
- Twenge, J. M., Campbell, W. K. & Foster, C. A. (2004). Parenthood and marital satisfaction: A meta-analytic review. *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 574-583. doi:10.1111/j.1741-3737.2003.00574.x
- Umberson, D., Williams, K., Powers, D. A., Chen, M. D. & Campbell, A. M. (2005). As good as it gets? A life course perspective on marital quality. *Social Forces*, 84(1), 1-19. doi:10.1353/sof.2005.0131
- Vancoppenolle, D., Dupont, G. & Nys, K. (2023) *Gezinsenquête 2021: Opvoeding. Gezinnen in Vlaanderen over opvoedingsbeleving, opvoedingsvragen en -zorgen en het gebruik van opvoedingsondersteuning*. www.gezinsenquête.be
- Van den Troost, A. (2005). *Marriage in motion. A study on the social context and processes of marital satisfaction* (doctoraal proefschrift). Geraadpleegd op <http://hdl.handle.net/2066/26927>
- VanLaningham, J., Johnson, D. R. & Amato, P. (2001). Marital happiness, marital duration, and the U-shaped curve: Evidence from a five-wave panel study. *Social Forces*, 79(4), 1313-1341. doi:10.1353/sof.2001.0055
- Van Leeuwen, K., Emmery, K. & Bastaits, K. (2023) *Gezinsenquête 2021: Samenwerken in de opvoeding. Gezinnen in Vlaanderen over de samenwerkingsrelatie met de huidige partner en met de eventuele ex-partner in de opvoeding van de kinderen*. www.gezinsenquête.be
- Verhofstadt, L.L., Buysse, A. & Ickes, W. (2007). Social Support in Couples: An Examination of Gender Differences Using Self-report and Observational Methods. *Sex Roles*, 57 (3-4), 267-282. <https://doi.org/10.1007/s11199-007-9257-6>
- Verhofstadt, L., De Mol, J. & Buysse, A. (2008). Ups-and-downs van partnerrelaties: een overzicht van psychologische theorievorming en empirisch onderzoek. *Tijdschrift Klinische Psychologie*, 38, 247-258.
- Verhofstadt, L., Lemmens, G. & Buysse, A. (2012). Support-seeking, support-provision and support-perceptions in distressed married couples: a multi-method analysis. *Journal of Family Therapy*, 35, 320-339.
- Ward, R. A. & Spitze, G. D. (2004). Marital implications of parent-adult child coresidence: A longitudinal view. *The Journals of Gerontology: Series B*, 59(1), 2-8. doi:10.1093/geronb/59.1.S2
- Widmer, E.D., Giudici, F., Le Goff, J.M. & Pollien, A. (2009). From Support to Control : A configurational Perspective on Conjugal Quality. *Journal of Marriage and Family*, 71, 437-448. doi:10.1111/j.1741-3737.2009.00611.x
- Whiteman, S. D., McHale, S. M. & Crouter, C. (2007). Longitudinal changes in marital relationships: The role of offspring's pubertal development. *Journal of Marriage and Family*, 69(4), 1005-1020. doi:10.1111/j.1741-3737.2007.00427.x
- Wolfinger, N.H. & Wilcox, W.B. (2008). Happily Ever After? Religion, Marital Status, Gender, and Relationship Quality in Urban Families. *Social Forces*, 86, 1311-1337.

Bronvermelding

De gezinsenquête is eigendom van de Vlaamse overheid. Bij gebruik van informatie uit deze bijdrage moet de volgende bronvermelding worden opgenomen: ‘Emmery, K. & Pasteels, I. (2022). Gezinsenquête 2011: De relatie met de partner. Gezinnen in Vlaanderen over de relatie met de partner, relatiekwaliteit, steun van de partner, tevredenheid met de partnerrelatie en het gebruik van relatieondersteuning. www.gezinsenquête.be

